

UČEBNÉ OSNOVY PRE PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – úroveň 1. 2. 3.

Slovenský jazyk a literárna výchova pre prípravný ročník

1. Charakteristika predmetu Slovenský jazyk a literárna výchova. Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra je vo výchovno-vzdelávacom procese jedným z kľúčových. Prostredníctvom rozvíjania materinského jazyka v ústnej a písomnej forme u žiakov cielene budujeme zručnosti potrebné na získavanie informácií a na ich výmenu v sociálnom kontakte, čo má výrazný podiel na celkovej socializácii dieťaťa. Je osvedčené, že znaky – symboly, medzi ktoré môžeme priradiť aj písmo, výrazne uľahčujú orientáciu osôb s pervazívnymi vývinovými poruchami v čase, priestore a v sociálnom kontakte. Využívaním slova v jeho písomnej podobe ako symbolu reality možno ovplyvňovať ich každodenný praktický život a vstupovať do priameho usmerňovania ich jednotlivých činností aj bez neustálej priamej asistencie pri každom úkone.

Slovenský jazyk a literatúra pozostáva zo zložiek: čítanie a literárna výchova, gramatika a slohová výchova. Základy písania sa vyučujú v samostatnom vyučovacom predmete rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie. Obsah a ciele obidvoch súčastí uvedeného vyučovacieho predmetu sa úzko prelínajú a v závislosti od schopností každého žiaka sa možno v ňom prednostne zamerať na jednu alebo druhú jeho súčasť.

Pri využívaní blokového vyučovania pre žiakov s AU alebo PVP s MP je možné jednu vyučovaciu jednotku slovenského jazyka rozčleniť tak, že v rámci jedného bloku sa možno venovať aj učivu preberanému v inej zložke tohto predmetu.

Časové vymedzenie pre nadobúdanie jednotlivých vedomostí, zručností a návykov sa prispôsobuje individuálnym potrebám žiaka počas jednej vyučovacej jednotky, ale aj v celkovom časovom trvaní nácviku určitej zručnosti.

Pre nehovoriaceho žiaka uplatňujeme len tie ciele a obsah, ktoré sú pre neho zvládnuteľné, resp. ich doplníme na základe odborných odporúčaní a vlastného prognostického odhadu. V časti PROCES sa nachádzajú odporúčania pre vyučovanie učiva príslušného ročníka, spravidla bližšie nešpecifikované podľa jednotlivých úrovní, pričom jednotlivé odporúčania sú využiteľné nielen v tom ročníku v rámci ktorého sú uvedené.

Čítanie a literárna výchova

Požiadavky v súvislosti s nácvikom techniky čítania, čítania s porozumením, reprodukcie obsahu textu u žiakov s AU alebo PVP s MP nie je možné zovšeobecniť a prezentovať ako univerzálne uplatniteľné. Nie je teda možné ani vyžadovať detailné dodržiavanie tohto rámca obsahu predmetu. Je potrebné počítať s tým, že jednotliví žiaci môžu prejavovať taký záujem o čítanie, že pomerne ľahko zvládnu jeho techniku a iní, napriek priaznivejšej mentálnej kapacite, nebudú dostatočne prístupní metódam osvedčujúcim sa pri ostatných žiakoch a nebudú postupovať očakávaným tempom. V

takých prípadoch učiteľ hľadá iný spôsob práce so žiakom, pričom však dosahovanie iných cieľov, vrátane obsahu učiva, dokáže patrične odôvodniť.

Môže sa stať, že žiak má napriek mentálnemu postihnutiu zvládnuté základy čítania už pri nástupe do školy. V tom prípade je nutné v jeho individuálnom vzdelávacom programe v zložke čítanie nadviazať na jeho úroveň čítania a nie mechanicky dodržiavať postup určený v učebných osnovách ročníka do ktorého je zaradený.

Pre niektorých žiakov s AU alebo PVP s MP nácvik čítania vychádzajúci z hláskovania a spájania hlások do slabík, ktoré izolovane nemajú žiadny význam, je nepochopiteľné a nezmyselné. Analyticko-syntetickú metódu nácviku čítania je vhodné u týchto žiakov nahradiť *globálnou metódou*. Vychádza sa pri nej z učebnice Moje učenie – učebný materiál pre deti s autizmom (2015).

Nie je záväzné učiť žiaka všetky tvary písmen veľkej a malej, tlačenej a písanej abecedy, pripúšťa sa nácvik čítania aj zápisu iba tvarov písmen veľkej tlačenej abecedy, treba však pamätať na neskorší obmedzený výber textov na čítanie – malé tlačené písmená.

V prípade, že žiak je schopný pracovať s viacerými tvarmi písma, možno mu pri preberaní každého písmena pridať aj tvar malého tlačeného, veľkého písaného a malého písaného písmena.

Pri výučbe čítania sa môže stať, že úroveň techniky čítania u žiaka presiahne úroveň jeho intelektuálneho a rečového vývinu a nebude v súlade s úrovňou chápania čítaného textu. Okrem textov na čítanie je preto potrebné takmer vždy využívať aj ilustrácie znázorňujúce kľúčové slová: osoba, zviera, vec, jav, činnosť, farby, výraz tváre a pod., alebo skutočné predmety, resp. predvádzanie činností.

Pri nácviku pozornosti žiaka a tých zručností, ktoré predchádzajú učeniu čítať, ale aj pri samotnom vyučovaní čítania dbáme na to, aby sme ho upútali témami jemu blízkymi, ktorých použitie môžu slúžiť ako motivácia, resp. odmena.

Obsah textov pripravovaných pre žiaka na čítanie a literárnu výchovu by mal rešpektovať skutočnosť, že chápanie textu, viet a odkazov, a to aj pre tých žiakov, ktorí disponujú dobrými rozumovými schopnosťami, sťažuje charakteristická črta autizmu alebo ďalších pervazívnych vývinových porúch – doslovné chápanie slov a slovných spojení. Ide, napr. o *dôslednú konkretizáciu* („preskočiť riadok“ v skutočnosti znamená niečo iné, než čo žiadame od žiaka pri čítaní), o *stotožňovanie počutého a čítaného s tým, čo dieťa už pozná* (výraz v literárnom príbehu “zomrieť od smiechu“ vyvolá v žiakovi opačnú predstavu, než sa ustáleným slovným spojením sleduje), o *neschopnosť postrehnúť moduláciu hlasu* (je ťažké, často až nemožné využívať prostriedky metakomunikácie).

Nevyužívanie, nezvládanie modulačných prvkov hlasu je nutné u žiakov rešpektovať (monotónne čítanie a pod.) napriek tomu, že v obsahu vzdelávania je uvedený aj nácvik modulácie hlasu. Niektorí žiaci ho môžu zvládnuť.

Gramatika a slohová výchova

Charakteristika osobitostí pri vyučovaní zložiek gramatika, slohová výchova a literárna výchova je postupne uvedená v časti obsahu vzdelávania pre 5. – 9. ročník. Je nevyhnutné oboznámiť sa s ňou pred začatím vypracovávania individuálneho vzdelávacieho programu pre žiaka ktoréhokoľvek ročníka, vrátane prvého stupňa, nakoľko vzájomnú súvislosť učiva v predmete slovenský jazyk a literatúra nie je možné presne rozčleniť. Z formálneho hľadiska nie je únosné, aby sa v texte obsahu vzdelávania opakovali rovnaké časti súvisiace s uplatnením určitého učiva vo viacerých ročníkoch pri rôznej úrovni.

Vzhľadom na spoločné prvky v zložkách čítanie – literárna výchova a slohová výchova navzájom úzko prepojené, je možné časovú dotáciu vyhradenú na čítanie využiť najmä na nácvik techniky čítania a čítania s porozumením a ďalšie prvky možno pričleniť do zložky slohovej výchovy, aj keď ich takto obsah vzdelávania neuvádza. Pri inej príležitosti rozvíjanie žiakových zručností v obsahu vzdelávania pričlenených k slohovej výchove možno uplatniť v zložke čítanie a literárna výchova, resp. v zložke gramatika.

Rozvíjanie slovnej zásoby je prirodzený proces, ku ktorému dochádza pri pedagogickom pôsobení na žiaka.

Rozlišujeme *prirodzené rozvíjanie slovnej zásoby* – patria sem všetky slová, ktorým žiak postupne rozumie (pasívny slovník), alebo ich sám používa (aktívny slovník) a *cielené rozširovanie slovnej zásoby* žiaka.

V predmete slovenský jazyk v každej jeho zložke sa využívajú nové pojmy v písomnej forme na vytváranie databázy pre každého žiaka, ktorou je „čítaná slovná zásoba“ a „písaná slovná zásoba“. Tvoria ju slová, ktoré sa žiak naučí postupne čítať či písať tak, aby si ich vybavoval ako vytvorené stereotypy. Nehovoriaci žiaci aspoň v pojmovej podobe v spojení s ilustráciou, ktorú vedú k danej situácii priradiť. Cielene nacvičované slová jeho čítanej aj písanej slovnej zásoby je vhodné zaznamenávať do tzv. *osobného frekvenčného slovníka*, ktorý možno kedykoľvek využívať na udržiavanie nadobudnutých „čítacích“ stereotypov.

Osobný frekvenčný slovník je vhodné využívať aj v slohovej výchove, najmä pri nácviku čítania a písania zmysluplných odkazov, vyjadrení.

2. Proces vyučovania predmetu slovenský jazyk a literatúra sa bude realizovať na hodinách slovenského jazyka a literatúry 2 hodiny týždenne, 78 hodín ročne.

Po zoznámení žiaka s priestorom, v ktorom sa bude realizovať predmet slovenský jazyk a literatúra, sa žiak oboznámi s objektmi, ktoré sa budú využívať v začiatkových fázach vyučovania predmetu. Prvoradou úlohou je nerozptyľovať pozornosť žiaka rôznorodosťou predmetov, dôležité je mať pripravený materiál alebo publikáciu, o ktorej predpokladáme, že sa stane východiskovou pri našej práci; môže to byť učebnica Moje učenie (A. Šedibová), alebo iné vhodné učebnice a pracovné listy.

Potrebná je vlastná databáza kartičiek, z ktorých vyberáme pre každého žiaka tie, ktoré sú pre neho vhodné a na každý vyučovací blok len taký počet, ktorý je schopný vnímať a rozlišovať.

V prípravných fázach je dôležité upevňovanie používaných slov s jednoduchou výslovnosťou aj keď ide o produkciu slov len z našej strany. Nácvik potrebnej disciplíny pri používaní predmetov určených pre žiaka a vytýčený postup, ktorý sa nemení (vytváranie algoritmu), rozvíjanie sluchového a zrakového vnímania žiaka. Pri sledovaní obrázkov a čohokoľvek, čo sa usporadúva do radu, sa postupuje vždy zľava doprava.

Rozvíjanie zmyslového vnímania je v predmete slovenský jazyk a literatúra upriamené na spoznávanie učiteľom pomenovaných predmetov a činností a ich symbolov a až po ich bezpečnom pasívnom ovládaní sa prechádza na ich pomenúvanie žiakom, ako jeho reakcií na danú otázku.

Na začiatku je dôležitá práca najmä s priestorovými maketami/predmetmi, ktoré možno uchopiť do ruky, až neskôr prechádzame na obrazce. Pri vyhľadávaní rovnakých alebo podobných predmetov/obrazcov je potrebné, aby v každom rade, t. j. „v ponuke“ rôznych predmetov/obrazcov sa vyskytovala vždy len jedna dvojica rovnakých predmetov/obrazcov, po zvládnutí úlohy treba pripraviť ďalší takýto rad s inou rovnakou dvojicou. Pri vyhľadávaní odlišných predmetov/obrazcov sa do radu umiestnia vždy tri – štyri rovnaké predmety a jeden iný.

V rámci rozvíjania sluchového a zrakového vnímania sa nacvičuje aj určovanie polohy grafického znázornenia predmetu, zvyčajne obľúbeného, najskôr pojmami „hore, dolu, v prostriedku“ a pod. Na určovanie polohy sa používajú obrázky nakreslené alebo nalepené na veľkom hárku papiera pripnuté na tabuli, ku ktorým sa pridávajú ďalšie obrázky; treba začať tak, aby pri určovaní polohy hore – dolu žiak menil pozíciu svojho tela: natiahnuť sa a zdvihnúť ruku k obrázku alebo predmetu, ktorý je „hore“, čupnúť si k obrázku, predmetu nachádzajúcim sa „dolu“, predmet „uprostred“ má žiak na úrovni predpažených rúk. Veľkosť hárku upevneného na tabuli je treba postupne zmenšovať až na formát A5 až A6, tak, aby žiak mohol vnímať pojem „hore, dolu, v prostriedku (uprostred)“ a dotknúť sa obrázka aj vtedy, keď nezmení polohu svojho tela. Ak to dispozícia žiaka umožní, je treba prejsť aj na nácvik určenia uvedených polôh na vodorovne umiestnenej podložke – zaužívaný pojem „hore“ teda žiak bude chápať aj vtedy, keď jeho situovanie na papieri v doslovnom význame = „ďalej od teba“, „dolu“ = „bližšie k tebe“, „v prostriedku“ = „ani hore, ani dolu“, t.j. medzi horným a dolným umiestnením.

3. Ciele a obsah vzdelávania

Čítanie a literárna výchova

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmerný výkon v priestore a čase vyhradenom na čítanie,
- rozvinúť upriamenie pozornosti na vnímanie predmetov, ktoré obklopujú žiaka v škole a na pozorovanie cielenej činnosti učiteľa,

- utvoriť predpoklady pre vnímanie nakresleného symbolu/obrázka ako dorozumievacej jednotky.

OBSAH

Utváranie stereotypného správania žiaka pri organizácii priestoru a času pre prácu s pomôckami a ďalšími vecami, využívanými predovšetkým v tomto vyučovacom predmete.

Nácvik správneho sedenia pri manipulácii s kartičkou, papierom, knižkou, modelmi.

Rozvíjanie základných schopností súvisiacich s vnímaním a akceptovaním činností dôležitých pre osvojovanie si práce so symbolom.

Upriamenie pozornosti na určený objekt, obrázok, ilustráciu, nákres.

Vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol, znak, gesto pri augmentatívnej komunikácii.

Nácvik porozumenia symbolu alebo gestu, slúžiaceho pre označenie predmetov a činností.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom na čítanie,
- rozvinúť upriamenie pozornosti na vnímanie predmetov, ktoré obklopujú žiaka v škole a na pozorovanie cielennej činnosti učiteľa,
- utvoriť predpoklady pre vnímanie nakresleného symbolu ako dorozumievacej jednotky,
- vytvoriť algoritmus vedúci k sústredeniu sa na usmernený výkon vo vyhradenom priestore a čase pre vyučovací predmet čítanie,
- naučiť zoskupiť rovnaké, resp. podobné, predmety podľa ich charakteristických znakov,
- vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol, znak, gesto pri augmentatívnej komunikácii.

OBSAH

Zameriavanie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov a iné.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne rovnakých jednotlivých predmetov/obrazcov spomedzi predmetov/obrazcov usporiadaných v jednom rade/dvoch radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v jednom rade/dvoch radoch zľava doprava.

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom na čítanie,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku,
- vedieť ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť zoskupiť rovnaké/podobné predmety podľa ich charakteristických znakov,
- vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto) pri augmentatívnej komunikácii.

OBSAH

Zameriavanie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov, pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe a iným charakteristikám.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Nácvik chápania a vyjadrenia polohy predmetu – hore, dolu, na kraji, v prostriedku/uprostred, na konci, pred, za, nad, pod, atď. – nie je potrebné nacvičiť v priebehu školského roka všetky pojmy, alebo naopak, žiakom, ktorí zvládnu tieto základné, možno pridať ďalšie (vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, ...).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky).

Priradovanie slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priradovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným pomenovaniam.

Nácvik spoznávania/čítanie niektorých písmen, slov.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútorný systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností pre prípravný ročník

1.Charakteristika predmetu Rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností. Z oblastí, ktoré sú pri autizme alebo ďalších pervazívnych vývinových poruchách poškodené, je najmarkantnejšie poškodenie v oblasti sociálnych zručností a komunikačnej schopnosti. Nakoľko skutočná komunikácia predstavuje vždy sociálnu interakciu, nemožno od poškodenia sociálnych schopností komunikáciu oddeliť. Rozvíjanie schopnosti komunikovať je preto jedným zo základných cieľov výchovno-vzdelávacieho procesu žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej aj „žiak s AU alebo PVP s MP“).

V závislosti od miery postihnutia, resp. aktuálne používanej formy komunikácie, je cieľom vyučovacieho predmetu rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností vytvorenie, resp. rozvíjanie komunikačnej schopnosti s atribútmi prostriedku vyjadrovania potrieb, nadväzovania kontaktov, ako aj výmeny informácií. Vo vyšších ročníkoch, resp. v prípade menšej miery autizmu, aj vyjadrovanie vlastných emocionálnych stavov a ich „čítanie“ zo správania iných ľudí (a najmä následná schopnosť prispôbenia vlastného správania vnímaným informáciám verbálneho aj neverbálneho charakteru).

Na každom stupni vyučovania predmetu je potrebné rozvíjanie jestvujúcej schopnosti komunikácie v zmysle sociálnej komunikácie, ich posúvanie na vyššiu vývinovú úroveň a generalizácia naučených schopností na nové situácie, nový kontext. Prvoradým cieľom vzdelávania je sociálne správanie zodpovedajúce veku žiaka, úrovni jeho schopností. Všetky naučené schopnosti je potrebné za úzkej spolupráce s rodinou generalizovať na prirodzené, domáce prostredie, inak vzdelávanie stráca zmysel.

Neoddeliteľnou súčasťou sociálneho správania sú schopnosti, ktoré napomáhajú sociálnej integrácii, tzv. integračné zručnosti (nadväzovanie a udržanie vzťahov, trávenie voľného času...), samoobslužné schopnosti. Integráciu v dospelosti ovplyvňuje schopnosť postarať sa o seba, o domácnosť. Súčasťou vyučovacieho predmetu rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností je preto aj rozvíjanie sociálneho správania, sebaobsluhy a domáce zručnosti.

Okrem vyučovacích hodín vyučovacieho predmetu rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností sa na rozvíjaní a upevňovaní komunikácie a sociálnych zručností podieľajú ďalšie vyučovacie predmety, najmä slovenský jazyk a pracovné vyučovanie.

Aby sa dieťa s AU alebo PVP s MP stalo členom skupiny a malo vzťah s iným dieťaťom alebo členom rodiny, musí mať schopnosti nevyhnutné k nadväzovaniu kontaktov. Členovia skupiny reagujú jeden na druhého a podieľajú sa na ovplyvňovaní štruktúry kontaktu. Deti sa sami rozhodujú, kedy a ako prebieha interakcia, nereagujú len na inštrukcie vonkajšieho vodcu. Deti sú aktívne, pretože aktivita sama je pre ne odmenou.

U malých detí, ktoré nemajú PVP, sa sociálne kontakty prejavujú rôznymi formami sociálnych hier. Avšak základy sociálnej hry sú väčšinou naučené v izolácii od iných detí. Dieťa sa naučí hádzať loptu, stavať vežu, bicyklovať samo, bez asistencie iných detí. To znamená, že dieťa naučené zručnosti nezačne automaticky využívať aj v aktivitách s inými deťmi. V ranom sociálnom vývine dieťa potrebuje zažiť rôznorodé sociálne interakcie, až potom ich začne samo vyhľadávať.

Sociálny vývin dieťaťa s AU alebo PVP s MP je od tejto prirodzenej cesty výrazne odlišný.

Problémy, vyplývajúce z autizmu alebo ďalších PVP, neumožňujú deťom, aby sociálne zručnosti nadobúdali spontánne, intuitívne, vyplývajúce zo sociálneho pochopenia. Z hľadiska používaných metód majú preto dominantnú úlohu kognitívne postupy a postupy terapie správania. Z rovnakého dôvodu deti naučené schopnosti neaplikujú spontánne v domácom prostredí. Je nevyhnutné nepretržite rodinu informovať o dosiahnutých pokrokoch detí a metódach ako ich preniesť domov –v oblasti komunikácie, sociálneho správania, sebaobsluhy i domácich zručností. Niektoré zavedených cieľov je možné realizovať len v domácom prostredí.

Všeobecným cieľom vyučovacieho predmetu, ktorý sa prelína každým ročníkom a úrovňou vzdelávania je rozširovanie funkčnej komunikácie v kategóriách:

- žiadanie osobných potrieb,
- reakcie na správanie iných ľudí,
- komentovanie,
- žiadanie informácií,
- vyjadrovanie pocitov,
- vyjadrovanie prosociálnych postojov.

Vhodným východiskom je Laheyovej model vývinu reči, ktorý sa orientuje na jazykové schopnosti detí, komunikačné správanie, ako aj nerečové komunikačné správanie. Vychádza zo zákonitostí normálneho vývinu, pričom rešpektuje kognitívne a sociálne aspekty vývinu konkrétneho dieťaťa. Pri voľbe cieľov na najbližšie obdobie vychádzame z dosiahnutej úrovne troch základných dimenzií jazyka: **obsahu, formy a pragmatiky**.

Obsah – o čom sa hovorí, alebo čo v reči rozumieme. Predstavuje sémantiku (význam), vyvíja sa spontánne počas celého života. Existujú tri hlavné kategórie obsahu: *predmety, vzťahy medzi predmetmi a vzťahy medzi dejmi*.

Forma – spôsob prenosu informácií. Prenos informácií sa môže uskutočňovať prostredníctvom zvukov, pohybmi alebo postavením rúk, používaním komunikačných symbolov a rôznych komunikačných prostriedkov, ktoré plnia rolu podpornej (augmentatívnej) alebo náhradnej (alternatívnej) komunikácie. *Augmentatívne* systémy komunikácie majú podporovať už existujúce, ale pre bežné dorozumievanie nedostatočné komunikačné schopnosti. *Alternatívne* komunikačné systémy sa používajú ako náhrada hovorenej reči.

Pragmatika – prečo dochádza ku komunikácii a ako sa uskutočňuje.

Rozlišujeme tri základné aspekty pragmatiky:

- prečo dochádza ku komunikácii t. j. interakcia, regulácia a kontrola medzi partnermi komunikácie, dosiahnutie osobných cieľov, vzbudenie pozornosti,
- ako sa vyberajú formy vyjadrovania, aby slúžili potrebnej funkcii vdanom kontexte. Časť správy je vždy nad jazyková - predmety, deje, vzťahy,
- ako upútať pozornosť, ako reagovať na prehovorenie inej osoby, ako ukončiť rozhovor, vedieť sa správať v roli počúvajúceho aj hovoriaceho, toho, kto sa nejakou formou vyjadruje.

Sekundárnym cieľom tohto vyučovacieho predmetu je zmierňovanie prejavov problémového správania.

PROCES

Proces vyučovania predmetu Rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností sa bude realizovať na hodinách Rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností, 8 hodín týždenne, spolu 312 hodín ročne.

Ciele možno dosiahnuť používaním správnych **foriem** komunikácie (verbálnej alebo alternatívnej alebo augmentatívnej).

Pri výbere správnych spôsobov komunikácie treba zohľadniť: aký je stupeň motivácie žiaka komunikovať, aký je repertoár neverbálneho komunikačného správania žiaka, či prejavuje žiak záujem o symboly, aká je kognitívna úroveň žiaka, aký komunikačný systém sa najlepšie hodí k osobu učenia žiaka, aké má žiaka schopnosti na používanie zvoleného systému, aký je najjednoduchší spôsob komunikácie pre žiaka, ktorý spôsob komunikácie sa zdá byť najfunkčnejší pre žiaka, aká je pravdepodobnosť, že dieťa bude zvolený systém používať za rozličných okolností, aké má dieťa problémové správanie, ktoré je potrebné brať do úvahy pri výbere komunikačného systému.

Ciele možno dosiahnuť používaním vhodných **foriem a stupňov** pomoci: **prompt** (súčinnosť pedagóga prostredníctvom pomoci poskytnutej fyzicky, vizuálne alebo iným, nešpecifickým spôsobom), **tvarovanie** (jestvujúceho správania do inej, želanej formy), **reťazenie** (vybudovanie nového správania kombináciou jednoduchých prvkov správania).

Prvá úroveň obsahu vzdelávania je zameraná na neverbálnych žiakov.

Pri vyššej ako prvej úrovni obsahu vzdelávania je potrebné prejsť obsah všetkých nižších úrovní daného ročníka. **Vzhľadom na fakt, že narušenie sociálnych zručností a komunikačnej schopnosti je pre PVP symptomatické, ako aj fakt, že autistický vývin je charakterizovaný svojou nerovnomernosťou, je takmer nepravdepodobné, aby žiak mohol postupovať rovnomerne v jednotlivých vyučovacích predmetoch v rovnakom ročníku a na rovnakej úrovni, že každý nový školský rok sa automaticky prechádza do cieľov vyučovacieho predmetu ďalšieho ročníka.** Ciele a obsah je potrebné voliť na základe dosiahnutej vývinovej úrovne, t.j. vybrať si najbližší dosiahnuteľný ročník a primeranú úroveň daného ročníka. **Znamená to, že žiak môže byť viacero školských rokov vzdelávaný podľa obsahu rovnakého ročníka, nepostupuje ani vzhľadom na ročník, ani úroveň – závisí to od kapacity konkrétneho žiaka, od miery PVP, mentálnej úrovne, pridružených porúch.**

Vyučovanie sa člení na také dlhé časové úseky, ktoré zodpovedajú možnostiam žiaka, ako aj metodike práce so žiakmi s AU alebo PVP s MP – z ktorej vychádza predovšetkým štrukturalizácia, vizualizácia a individuálny prístup.

Cieľom nie je za jeden školský rok zvládnuť ciele jedného ročníka, ale zvoliť ciele takého ročníka a takej úrovne, ktoré žiak môže dosiahnuť - na ktoré má vývinové predpoklady, v jeho vlastnom, individuálnom tempe, sprostredkované špecifickými formami, metódami a prostriedkami, ktoré sú jedinečné pre každého žiaka s AU alebo PVP s MP.

Ciele jednotlivých ročníkov, resp. úrovní je potrebné vždy adaptovať vzhľadom na zvolené formy komunikácie. Žiak, ktorý je verbálne zdatný, automaticky nevyužíva svoje slovné vyjadrovanie na sociálnu komunikáciu, či vyjadrovanie potrieb. Rovnako nie je pre autistický vývin prirodzené, že slovné sa vyjadrujúce dieťa má osvojené a pragmaticky využíva preverbálne formy komunikácie. **Pre optimálnu voľbu správnych cieľov prejdeme cieľmi od najnižšieho ročníka a najnižšej úrovne, čím vlastne diagnostikujeme stupeň dosiahnutej vývinovej úrovne. Počas jedného školského roka je možné prechádzať z obsahu vzdelávania a cieľov jedného ročníka do ďalšieho ročníka, či ďalšej úrovne.**

Ciele prispôsobujeme aktuálnej forme komunikácie žiaka (verbálnej – neverbálnej, neverbálnej predmetnej – neverbálnej obrázkovo – slovnej).

Poznámka k alternatívnej alebo augmentatívnej komunikácii (AAK)

Väčšina detí, ktoré sú neúspešné v dosiahnutí verbálnej komunikácie, môžu získať komunikačnú schopnosť používaním AAK. Neexistuje najefektívnejšia forma pre deti s AU alebo PVP s MP. Výber vhodnej AAK je zložitý, môže, aj nemusí viesť k verbálnemu vyjadrovaniu. Najdôležitejšia je správna voľba AAK vzhľadom na konkrétne dieťa. Úspešná komunikácia vyžaduje, aby dieťa bolo schopné používať určité komunikačné prostriedky. Vždy je potrebné zvážiť silné a slabé stránky dieťaťa a vyberať s ohľadom na výhody a nevýhody AAK.

Najpoužívanéjšie formy komunikácie pre dieťa s AU alebo PVP s MP sú: reč, ukazovanie alebo výmena obrázkovo-slovných symbolov, písanie alebo ukazovanie na písané komunikačné symboly.

Najpoužívanejšia forma komunikácie je reč, predovšetkým pre jej zrozumiteľnosť, ako aj schopnosť posilňovať verbálny prejav detí bez špecifického tréningu. Reč je vždy poruke, možno ju rýchlo a úspešne využiť. Napriek uvedenému, je pre dieťa s AU alebo PVP s MP reč mimoriadne náročná forma komunikácie. Čím neskôr začne dieťa s AU alebo PVP s MP „hovoriť“, tým je pravdepodobnejšie, že sa verbálna komunikácia vôbec nevyvinie, najmä u detí s veľmi malými schopnosťami vokálnej imitácie.

Rôzne komunikačné symboly na rôznej abstraktnej úrovni, od predmetov a fotografií k obrázkovo-slovným, až písaným symbolom, sú najpoužívanejšou formou AAK u nehovoriacich detí. Ich výhodou je, že komunikačný partner dieťaťa nemusí byť školený, aby ich vedel používať.

Prvé komunikačné symboly vychádzajú z porovnávania s identickými reálnymi predmetmi prostredia, ktorých používanie je veľmi rýchlo osvojiteľné. Používaním týchto symbolov je zaručená presnosť vyjadrovania vďaka ich nemennosti a jednoznačnosti. Ich používanie je možné technicky prispôbiť aj deťom sprípadnými pridruženými poruchami (motoriky) –počítač, rôzne osobné elektronické „komunikátory“. Ich nevýhodou je, že musíme mať komunikačné symboly v danom priestore, inak dieťa nie je schopné komunikovať, ak sa nevyskytuje komunikačný symbol, vyskytuje sa problémové správanie). Neexistuje prirodzená skupina ľudí, ktorá ich používa. Pri ich používaní musia byť komunikujúce osoby blízko seba. S narastajúcou zložitou slovom (abstrakciou), sa aj symboly stávajú abstraktnejšími, abstraktnejšie vyjadrenia je ťažko symbolizovať. Zložitejšie slová často vôbec nemožno vyjadriť. Napriek uvedeným nevýhodám je pre mnoho detí s AU alebo PVP s MP používanie neverbálnych foriem AAK východisko, najmä ak majú slabú úroveň vokálnej, resp. verbálnej imitácie, ak sú závislí na verbálnych promptoch (aby verbálne komunikovali, potrebujú najprv verbálny prompt, aj napriek verbalite spontánne reč nevyužívajú na komunikáciu), majú problémy so začatím rozhovoru (časté aj u detí používajúcich slovné vyjadrovanie) alebo problémy komunikovať v stresujúcich situáciách. Ich rozvíjaním umožníme aj deťom, ktoré sa nedokážu slovne vyjadrovať, zúčastňovať sa komunikačných interakcií a dávame komunikácii zmysel (pragmatika).

U detí hovoriacich, ale závislých na verbálnych promptoch, používanie AAK zmierňuje až eliminuje túto „závislosť“ a podporuje spontánnosť komunikácie.

Niekoľko poznámok k posunkom

Najpoužívanejšia forma komunikácie u detí so sluchovým postihnutím.

V repertoári dieťaťa s AU alebo PVP s MP môže mať motorická imitácia dôležité miesto.

Učiteľ môže používať fyzický prompt, ktorý postupne zmierňuje.

Posunky sú nezávislé od vonkajšej pomoci a pomôcok, podobne ako reč.

Posunková reč vytvára topograficky založený jazyk, ktorý je podobný reči.

Posunky môžu podporiť vývin reči.

Užívatelia sa musia naučiť posunkovú reč.

Každý posunok musí byť presne motoricky zvládnutý, pedagóg musí byť školený nielen v posunkovej reči, ale aj v používaní promptov a ich diferenciačnom podmieňovaní.

Dieťa s AU alebo PVP s MP najčastejšie zlyháva, lebo sa nedokáže naučiť použiteľné množstvo slov (posunkov), nepoužíva ich spontánne a negeneralizuje.

Podobne ako slová, aj posunky používa idiosynkraticky a tvorí posunkové neologizmy.

2.Proces vyučovania

Proces vyučovania predmetu Rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností sa bude realizovať na hodinách Rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností, 8 hodín týždenne, spolu 312 hodín ročne.

Vyjadrovanie potreby očným kontaktom nacvičujeme v štruktúrovanej, málo podnetnej situácii, prispôsobenej schopnosti žiaka sústrediť sa. Žiak a učiteľ sedia oproti sebe, učiteľ ukáže žiakovi symbol očakávanej potreby, kde prostredníctvom daného symbolu a jeho postavením medzi osou pohľadu žiaka a učiteľa, dosiahneme nadviazanie očného kontaktu medzi žiakom a učiteľom.

Po úspešnom nadviazaní (i na zlomok sekundy), žiakovi okamžite nasýtime takto vyjadrenú potrebu. V situácii snahy žiaka vyjadriť potrebu v prirodzených situáciách, použiť predmetnú alebo inú adekvátnu úroveň komunikácie symbolmi, kde prostredníctvom daného symbolu a jeho postavením medzi osou pohľadu žiaka a učiteľa opäť dosiahneme nadviazanie očného kontaktu medzi žiakom a učiteľom. Po úspešnom nadviazaní kontaktu dieťaťu nasýtime takto vyjadrenú potrebu. V prípade akýchkoľvek potrieb dieťaťa, v situácii, keď z jeho strany je prítomné očakávanie, že potreba bude uspokojovaná opakovane („ešte“), provokovať k očnému kontaktu, ktorého opätovným nadviazaním bude potreba uspokojená, takže očný kontakt nadobudne pre dieťa komunikačný význam.

V štruktúrovaných i neštruktúrovaných situáciách podobne nacvičovať i používanie ukazovania na daný symbol vyjadrujúci aktuálnu potrebu žiaka. Potrebu uspokojiť len v prípade simultánneho nadviazania očného kontaktu a ukazovania na daný symbol žiakom. Komunikáciu preverbálnymi formami rozširovať na vyjadrovanie ďalších potrieb žiaka a pokiaľ to žiak zvládne i na vyjadrovanie výberu z dvoch a postupne viac možností. Ak žiak zvládne predchádzajúce, učíme ho podobným spôsobom vyjadrovať i preferencie, keď je voľba daná.

Používanie preverbálnych foriem komunikácie sa ďalej „nesie“ všetkými stupňami a ročníkmi predmetu, resp. komunikácie a sociálneho správania žiaka.

Proces pri úlohách zameraných na priradovanie

Žiak sedí za stolom, učiteľ sedí vedľa neho alebo oproti. Položte na stôl dva predmety, dostatočne vzdialené jeden od druhého. Podajte žiakovi jeden predmet, ktorý je rovnaký ako jeden z predmetov na stole a povedzte: "polož k rovnakému". Ak sa predmet šmýka po stole, použite podnos, alebo podložku pod každý z nich. Po každom pokuse žiaka, zmeňte poradie predmetov (umiestnenie). Postupne je možné zvyšovať množstvo predmetov, ktoré sú na stole, ale nepatria k úlohe.

Na facilitáciu rečového prejavu, ako aj používanie prirodzenejšieho jazyka používajte neskôr namiesto: "rovnaký" iné výrazy s rovnakým významom ("taký istý, porovnaj, prirad', kam sa to hodí?" a pod.). Žiaci veľmi rýchlo pochopia stratégiu prirad'ovania, potom je možné celkom vypustiť verbálny prompt. Avšak, keď sa v iných situáciách učí žiak pomenúvať predmety, je dobré namiesto: "polož k rovnakému" povedať: "polož ku koláčiku". Aby sa zvýšila motivácia, na prirad'ovanie používajte predmety, ktoré sú pre žiaka motivačné (jedlo, hračky).

Prompty

Používajte fyzické vedenie, ukazovanie alebo prompt umiestnením predmetu. Postupne zmierňujte prompt, až kým žiak nie je schopný vykonať úlohu samostatne.

Učiteľ sa posadí vedľa žiaka alebo oproti nemu. Položí na stôl jeden alebo dva predmety, dostatočne vzdialené jeden od druhého. Povie mu: „Ukáž XY.“ Mení polohu predmetu po každom pokuse. Žiaci budú možno aktívnejší, keď budú musieť podať predmet učiteľovi. („Daj mi“) Je možné len pomenovať predmet, ktorý chceme žiaka naučiť.

Učiteľ ukáže na položku a opýta sa: „Čo je to?“. Podstatné je vybrať slová, ktoré označujú pre žiaka vysoko motivačné položky (predmety, jedlá, činnosti).

Prompty

Učiteľ používa fyzické vedenie, ukazovanie alebo prompt umiestnením predmetu. Postupne zmierňuje prompt, takže žiak bude schopný vykonať úlohu samostatne. Ako prompt používa aj výber správnych slov (resp. tých, ktoré žiak ovláda receptívne), alebo verbálny prompt. Zmierňuje prompt, postupne ho nahradí vyslovením len prvej hlásky slova, zapísaním a pod. Nie vždy je potrebné začať s expresívnym pomenúvaním až po zvládnutí receptívneho porozumenia.

Keď učiteľ naučí žiaka vytvárať vzťahy s dospelými, neznamena to, že bude automaticky schopný nadväzovať kontakty a udržiavať ich aj s rovesníkmi. Je to však prvý nevyhnutný krok, ktorý musí žiak s AU alebo PVP absolvovať. Sociálne hry by v rozvrhu mali byť často zaraďované medzi iné predmety, v rámci vyučovania. Jednoduchšie ako učiť sociálne zručnosti v prirodzených situáciách až potom, ako ich žiak nadobudne v situáciách učenia, je učiť ich priamo v prirodzených situáciách, t.j. umelo vytvárať modelové, prirodzené situácie.

Cieľom je vyprovokovať akúkoľvek sociálnu reakciu a postupne ju modelovať do sociálne prijateľnej formy. To vyžaduje vymyslieť účinnú motiváciu, ktorá bude žiadateľné správanie posilňovať. Najlepšie je, ak je ňou vnútorné sociálne uspokojenie, pretože to nevyžaduje špeciálnu prípravu prostredia. Inými slovami, dieťa sa musí naučiť mať radosť z interakcie s ostatnými. Keď sa to podarí, forma interakcie (obsah) sa mení, očný kontakt je priamejší a trvá dlhšie. Len zriedkavo sú šteklenie, úsmev, grimasy samotné pre dieťa odmenou. Vtedy je potrebné posilnenie vonkajším motivátorom (oblúbenou zvukovou hračkou, kúskom oblúbeného jedla). Ak sa používa vonkajšia odmena, mala by byť spojená so sociálnou, aby bolo možné po čase postupne primárnu odmenu celkom nahradiť sociálnou.

V ceste dosiahnutia želaného správania je správne načasovanie a voľba cieľového správania podstatnou. Učiteľ musí čakať, kým sa objaví „priblíženie“ k želanému správaniu, t.j. musí viesť aktivitu rozložiť na kroky, ktoré žiak postupne zvláda. V tomto type tréningu je nevyhnutné byť flexibilný. Tvarovanie existujúceho správania je proces, ktorý vyžaduje okamžitú schopnosť rozhodnúť sa kedy odmeňovať a kedy nie. Učiteľ si musí uvedomovať, že objavený stupeň želaného správania (aj krok k nemu), musí v ďalšej aktivite už od žiaka vyžadovať.

Aj keď učiteľ čaká, kedy sa spontánne objaví želané správanie, môže použiť rôzne nápovery prostredia a prompty, ktoré toto správanie vyprovokujú (blízkosť učiteľa k žiakovi, manipulácia s atraktívnou hračkou, pomôckou, ktorú žiak môže pozorovať a pod.). Keď sa žiak naučí dobre reagovať na určité komponenty úlohy, učiteľ urobí pauzu predtým, ako ho odmení. Táto situácia môže byť promptom k interaktívnemu správaniu žiaka, alebo byť pre učiteľa príležitosťou, aby vyžadoval ďalšie správanie (krok).

Vytváranie vzťahov s rovesníkmi v rámci hry

Už v čase, keď sa žiak začína učiť vzťahom s dospelými, treba ho vystavovať krátkym interakciám so spolužiakmi. Na ranom stupni vývinu hry má dieťa obmedzené schopnosti k interakcii. Prostriedkom k nim môžu byť motorické aktivity s atraktívnymi materiálmi (suchý bazén). Deti často vydávajú rôzne zvuky, ktorými môžu upútať pozornosť a očný kontakt iných detí,

V interakcii medzi deťmi je dôležité nezabudnúť na zásadu, že ide o interakciu medzi nimi, to znamená, že miera pomoci dospelého nesmie presiahnuť hranicu, keď žiak namiesto komunikácie s rovesníkom, komunikuje s učiteľom, od ktorého očakáva prompt. Niekedy je však určitá miera pomoci trvale nevyhnutná. Vtedy je potrebné hľadať nepriame, nesociálne prompty (vizuálne a pod.).

3. Ciele a obsah vzdelávania

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- U nekomunikujúcich žiakov vzbudzovať potrebu komunikovať,
- učiť silu komunikácie prostredníctvom neverbálnych modalít,
- vytvárať schopnosti nadväzovania očného kontaktu, dávať komunikácii očným kontaktom zmysel,
- vytvárať schopnosti ukazovania,
- dávať komunikácii očným kontaktom a ukazovaním zmysel,
- rozvíjať symbolickú reprezentáciu (symbol predmetu reprezentuje predmet),
- dávať do súvislostí totožné reálne predmety,
- zmierňovať rušivé správanie, spôsobené frustráciou z neschopnosti komunikovať,
- vyvolávať situácie krátkych interakcií s učiteľom,
- vytvárať predpoklady k spolupráci v samoobsluhy.

OBSAH VZDELÁVANIA

Zmapovaním základných potrieb žiaka špecifikovať najfrekvencovanejšie potreby a prístup k nim obmedziť, resp. využiť ako základ vyjadrovania potrieb.

Vyjadrovanie potreby: „ešte“, "prosím si" (pri akejkoľvek činnosti, pri akejkoľvek potrebe) nadviazaním očného kontaktu, resp. vyvodzovaním očného kontaktu v situácii učenia a jeho generalizácia na prirodzené situácie.

Učenie schopnosti ukazovania.

Priradovanie celkom identických trojrozmerných predmetov.

Priradovanie symbolov – zmenšenín reálnych predmetov, k predmetom ktoré reprezentujú a naopak.

Vzbudenie alebo znovu vzbudenie pozornosti imitáciou, ktorá je pre žiaka posilnením.

Účasť na krátkej interakcii (hre) s učiteľom 3 až 5 minút.

Pasívna spolupráca pri vyzliekaní niektorých častí oblečenia a aspoň naznačenie obliekania (nastavenie ruky do rukáva, nasunutie nohy do topánky a pod.).

Nechať si viesť ruky pri umývaní rúk, tváre a ich utieraní, pri čistení zubov, ako aj pri fúkaní/ utieraní nosa a používaní toaletného papiera.

Nechať si viesť ruky pri jedení (používanie lyžice a vidličky vedením rúk).

Nechať si viesť ruky pri umývaní a utieraní tela a vlasov pri sprchovaní a kúpaní.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Zintenzívňovať túžbu žiaka komunikovať,
- vytvárať podmienky k tomu, aby sa komunikácia stala pre žiaka zábavnou,
- rozvíjať expresívne vyjadrovanie potrieb (verbálne),
- využívať neverbálne modality vrátane očného kontaktu ku komunikácii,
- rozvíjať symbolické myslenie,
- rozvíjať schopnosti, často používané pri hraní hier,
- rozvíjať základy sociálnych interakcií,
- rozvíjať zručnosti samostatnosti.

OBSAH VZDELÁVANIA

Zmapovaním základných potrieb žiaka špecifikovať najfrekvencovanejšie potreby a prístup k nim obmedziť, resp. využiť ako základ vyjadrovania potrieb jednoduchou verbálnou formou (ktorá je v súlade s používanou úrovňou verbálneho vyjadrovania dieťaťa).

Provokácia komunikácie žiaka používaním jeho hračiek, predmetov záujmu.

Zmapovaním obľúbených aktivít/predmetov (motivačná báza) žiaka vytvoriť podmienky k tomu, aby bol žiak nútený verbálne vyjadriť žiadosť o ne.

Provokácia komunikácie žiaka používaním sociálnych rituálov, ktoré žiak obľubuje.

Vytváranie podmienok k spontánnemu vyjadrovaniu potreby uhasenia smädu a hladu a hygienických potrieb žiaka (t. j. snaha, aby dieťa spontánne vyjadrovalo potrebu ísť na WC, nie vtedy, keď to má na dennom režime).

Dôsledné vyžadovanie používania neverbálnych modalít (očného kontaktu) so súčasnou verbalizáciou v rámci každej komunikačnej situácie.

Priradovanie neidentických obrázkov. Priradovanie neidentických predmetov k obrázkom a obrázkov k predmetom.

Účasť na krátkej interakcii (hre) s učiteľom (3 až 5 minút).

Aktívna pomoc dospelému pri obliekaní a vyzliekaní.

Aktívna spolupráca pri vykonávaní hygienických návykov (postupne sa naučiť používať procesuálne schémy na dvojrozmernej úrovni – zodpovedajúcej úrovni porozumenia žiaka).

Aktívna spolupráca pri stravovaní.

Vytváranie základných zručností pri práci v domácnosti.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Zapájať sa do skupinovej činnosti (5 - 6 detí), napr. počúvanie príbehu,
- počúvať v nerecipročných situáciách, napr. rozhlas, príbehy, (nie video),
- dokončiť vlastnú úlohu v skupine, bez intervencie učiteľa,
- potichu počúvať ostatných,
- počúvať deti a dospelých, pýtať sa a reagovať na otázky a komentovať to, čo sa povedalo (zväčšovanie rozsahu pozornosti a jej súdržnosti),
- dokázať sa sústrediť na jeden zvuk, napr. hlas spomedzi iných,
- počúvať a nasledovať inštrukcie a usmernenia.

OBSAH VZDELÁVANIA

Ciele dosahovať rozmanitými spôsobmi, podľa individuálnych kapacít žiaka, ním preferovaných aktivít a vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútorňý systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie pre prípravný ročník

1.Charakteristika predmetu Rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie.

Vyučovací predmet rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie má vo vzdelávaní žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej aj „žiak s AU alebo PVP s MP“) veľmi špecifický charakter z hľadiska samotných cieľov a obsahu, ale aj foriem, metód a používaných prostriedkov. Nakoľko nácvik písania pre žiaka s AU alebo PVP s MP nemá priamy, pre neho čitateľný zmysel (napr. vplyv na prítomnosť, na naplnenie jeho potrieb), používanie metód zaužívaných pri intaktných žiakoch alebo pri žiakoch s inými druhmi zdravotného postihnutia často zlyháva. Rozvíjanie grafomotoriky u žiaka s AU alebo PVP s MP predpokladá dať tejto aktivite konkrétny, najmä komunikačný zmysel, a naučené zručnosti čím skôr zaradiť do bežných sociálnych kontextov.

Mechanické precvičovanie písania izolovaných písmen, resp. pre žiaka nezmyselných a navzájom nesúvisiacich slov, môže viesť k jeho problémovému správaniu. Úhladnosť písma a zvládanie pravidiel v písaní môžu byť až sekundárnymi cieľmi, ktoré u väčšiny žiakov s AU alebo PVP s MP nie je možné dosiahnuť. Vzhľadom na to, že od prevažnej väčšiny žiakov nie je možné vyžadovať písanie písaným písmom a pre ich praktický život táto forma písma nemá praktický význam, je vhodné naučiť ich dorozumieť sa písomnou formou pri použití písmen veľkej tlačenej abecedy. K nácviku písmen malej a veľkej písanej abecedy pristupujeme len u žiakov s vhodnými dispozíciami na túto činnosť. Nácvik písaných tvarov písma vtedy nacvičujeme súčasne s nácvikom ich čítania.

Podobne ani prípravné grafomotorické cvičenia nemusia mať očakávaný motivačný efekt, práve naopak. Spojenie písania s riekankami môže viesť k objaveniu sa alebo zhoršeniu nevhodného správania (najmä k verbálnym stereotypiám).

Pre uvedené fakty je potrebné, aby bol pedagóg z hľadiska obsahového napĺňania cieľov predmetu veľmi opatrný, nakoľko musia byť veľmi individualizované. Z rovnakých dôvodov v rámci jednotlivých ročníkov a úrovní neuvádzame proces, ako ciele a obsah predmetu dosahovať.

Okrem vyučovacích hodín vyučovacieho predmetu rozvíjanie grafomotorických zručností sa na rozvíjaní a upevňovaní grafomotorických zručností podieľajú ďalšie vyučovacie predmety, najmä slovenský jazyk.

Ako účinné pomôcky na vyučovanie rozvíjania grafomotorických zručností a písania okrem písacích nástrojov (hrubé voskové farby, kriedy, pastelky, ceruzky, neskôr pero), kartičiek s písmenami a obrázkami, je vhodné využívať reliéfne makety jednoduchých geometrických a iných tvarov na obkresľovanie a výkresy s predpísanými slovami, textami a nalepenými obrázkami, ktoré sa vložia do fólie, na ktorú žiak zmazateľnou fixkou môže dopĺňať vynechané písmená, slová. Takúto pomôcku možno využiť opakovane pre toho istého žiaka alebo postupne pre viacerých žiakov.

2. Proces vyučovania predmetu rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie sa bude realizovať na hodinách rozvíjanie grafomotorických zručností a písania 2 hodiny týždenne, 78 hodín ročne. Od prípravného ročníka až po 3. ročník sa neuvádza proces, ako ciele a obsah predmetu dosahovať. Až žiaci v 3. ročníku v tretej úrovni sa učia písať diktáty s krátkymi slovami pomocou jednoduchého pravidla striedania rolí: „Ideš ty- idem ja!“, t.j. striedavé písanie diktátu pedagógom a žiakom. Pri písaní písmen jednotnej veľkosti s ich správnym umiestnením do riadku na línajku – ak je potrebné, navádzať na správnu veľkosť a umiestnenie na línajku používaním komunikačných kariet. V 4. ročníku žiakov druhej úrovne motivujeme k úhladnosti písma primerane k jeho chápaniu využívaním rôznych metód : obľúbenou činnosťou, materiálne, žetónmi a pod.

3. Ciele a obsah vzdelávania

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Vytvárať základné predpoklady pre rozvíjanie zručnosti písania,
- rozvíjať hrubú motoriku,
- rozvíjať jemnú motoriku.

OBSAH

Rozvíjanie/cibrenie motoriky rúk – mávanie, tieskanie, hladkanie odhadzovanie lopty, chytanie lopty.

Zlepšovanie schopnosti imitácie pohybov rúk prostredníctvom imitácie hrubomotorických pohybov rúk, „hrania“ na jednoduchých hudobných nástrojoch.

Rozvíjanie hrubej motoriky a koordinácie – kráčať dookola, chodiť „cez“, preliezť, stúpať, klesať, podliezať, behať, skákať znožmo, skákať striedavo na jednej nohe, chodiť po čiare, imitovať tvary chodidlami, prstami, vytvárať rôzne tvary chodidlami, dlaňami do farby, piesku.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Zlepšiť hrubú a jemnú motoriku rúk,
- zlepšiť jemnú motoriku prstov.

OBSAH

Driblovanie s loptou.

Šitie jednoduchých stehov.

Navliekanie ihly.

Hra s prstovými farbami.

Hra s pieskom.

Hra s vodou.

Hra s plastelínou.

Hra s kockami.

Skladanie plošných skladačiek.

Strihanie.

Používanie jednoduchých detských „remeselných a kuchynských“ nástrojov.

Imitovanie zložitejšieho postavenia prstov.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Nadobudnúť prvé skúsenosti v používaní písacieho nástroja.

OBSAH

Používanie oboch rúk pri cvičení jemnej a hrubej motoriky.

Nácvik uchopovania písacieho nástroja (hrubej pastelky - voskové farbičky, kriedy) do dlane.

Čmáranie na zvislú plochu (tabuľa).

Nacvičovanie uchopovania písacieho nástroja (pastelky, ceruzky) prstami.

Zanechávanie stopy na podložke/papieri.

Čmáranie.

Opakované (repetitívne) čmáranie dominantnou rukou.

Vedenie žiaka k správnej pozícii tela pri písaní.

Kruhové čmáranie.

Čmáranie vertikálnym smerom - k hornej a dolnej časti papiera bez prerušovania.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútny systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Matematika pre prípravný ročník

1. Charakteristika predmetu Matematika. Pre úspešné zaradenie sa žiaka s autizmom alebo ďalšou pervazívnou vývinovou poruchou s mentálnym postihnutím (ďalej aj „žiak s AU alebo PVP s MP“) do bežného denného života je veľmi dôležitá aj matematická spôsobilosť. Individuálnym prístupom získava žiak prostredníctvom matematiky základné matematické vedomosti, zručnosti a návyky tak, aby ich v rozsahu svojich individuálnych schopností a možností, na svojom aktuálnom stupni vývinu dokázal v živote prirodzene aplikovať.

Ciele predmetu matematika sú kladené tak, aby bol obsah a proces vzdelávania orientovaný na žiaka, aby prostredníctvom individuálneho, názorného a štruktúrovaného prístupu pôsobili na pozitívny kognitívny rozvoj a v konečnom dôsledku aj na rozvoj celej osobnosti žiaka s AU alebo PVP s MP.

Hranice obsahu učiva jednotlivých ročníkov nesmú byť prekážkou pre efektívne vzdelávanie žiaka. Obsah učiva a čas potrebný na jeho zvládnutie sa prispôbuje individuálnym schopnostiam žiaka.

V dôsledku triády postihnutia je potrebné klásť dôraz nielen na obsah vzdelávania, ale predovšetkým na prístup k žiakovi s AU alebo PVP s MP, na výber vhodných metód, foriem, didaktických prostriedkov a pomôcok a v neposlednej rade aj na vhodné učebné prostredie. Neschopnosť žiaka spolupracovať na vyučovaní môže byť spôsobená aj vonkajšími činiteľmi.

Pre mnohých žiakov s AU alebo PVP s MP je práca s učebnicou problémom, preto je potrebné zvoliť inú formu sprostredkovania učiva. Môžu to byť rôzne pracovné listy, manipulácia s konkrétnymi predmetmi, obrázkami, pracovné úlohy uložené v škatuliach, výučba prostredníctvom počítača a podobne. Záleží na osobitostiach žiaka, je potrebné adekvátne reagovať na jeho potreby, schopnosti a možnosti. To si vyžaduje cieľavedomú a namáhavú prácu pedagóga, využívajúc jeho vedomostný, kreatívny, flexibilný a ľudský potenciál.

Učivo má byť prezentované takými formami a metódami, ktoré sú pre daného žiaka najpriateľnejšími. Je treba mať na zreteli, že nie je podstatné to, aby si žiak osvojil čo najväčšie množstvo učiva, ale aby osvojené učivo vedel v čo najväčšej miere využívať v praktickom živote.

2. Proces vyučovania predmetu matematika sa bude realizovať na hodinách matematiky 3 hodiny týždenne, 117 hodín ročne.

Prostredie, v ktorom sa realizuje vyučovací proces musí byť tak upravené, aby žiaka nerušilo pri výučbe, neodvádzať jeho pozornosť od pracovných úloh.

V prípravnom ročníku si žiaci prostredníctvom manipulácie s reálnymi predmetmi, prostredníctvom reálnych situácií a stavov osvojujú základné logické operácie, ktoré sú východiskom pre ďalšie matematické zručnosti. Vzhľadom na to, že k silnejším stránkam žiaka s AU alebo PVP s MP **patrí vizuálne myslenie**, pri vyučovaní používame vizuálne metódy a pomôcky. Pri výučbe na úvod zaraďujeme úlohu, ktorú má už žiak osvojenú, ktorú rád vykonáva a úspešnosťou súčasne pôsobí motivujúco pre zvládnutie ďalších náročnejších úloh.

Pri klasifikácii a triedení predmetov sa snažíme o to, aby žiak rozpoznal ich najdôležitejšie vlastnosti a podľa nich ich aj rozdelil. Náročnosť zvyšujeme od ľahko rozlíšiteľných predmetov až po podobné. Pri priradovaní predmetov sa snažíme, aby si žiak osvojil vzťah jedného voči druhému: rukavica – ruka, noha – topánka, atď. Priradovanie je základom schopnosti rozlíšiť predmety na základe merania. Pri pracovných úlohách využívame predmety reálneho života, ktoré žiak dobre pozná. Z úlohy musí jasne vyplývať čo má žiak urobiť. Vhodné sú úlohy uložené v škatuliach, v ktorých je štruktúrou zabezpečená jednoznačnosť požadovaného úkonu. Náročnosť úloh postupne zvyšujeme, pričom je nutné rozpoznať či žiak danú úlohu naozaj zvládol, či ju nevykonáva len na základe mechanického postupu. Dané učivo je potrebné aplikovať aj na inú úlohu alebo situáciu.

Orientácia v priestore sa učí vzhľadom k vlastnej osobe žiaka a v známom prostredí. Je potrebné časté opakovanie, využívajúc medzipredmetové vzťahy.

Žiaci zaradení do 3. úrovne sa prostredníctvom manipulácie s konkrétnymi predmetmi učia postupne počítať do 5 (počítanie prstov na ruke, ceruziek a pod.). Opäť treba dávať pozor, aby žiak nepočítal len mechanicky, často rýchlo, bez porozumenia, ale aby číslo správne priradil k danému množstvu. Podľa schopností žiaka, je možné nacvičovať písanie tvarov číslíc, písaním po predpísanom tvare alebo odpisovaním.

Tak ako je potrebné dosiahnuť pochopenie preberaného učiva žiakom, pri každom úkone sa snažíme podľa individuálnych daností žiaka aj o verbálne pomenovanie naučených pojmov, činností ktoré žiak vykonáva, poprípade alternatívnou formou komunikácie vyjadriť osvojené učivo, aby aj prostredníctvom komunikácie mohol naučené vedomosti aplikovať v reálnom živote.

3. Ciele a obsah vzdelávania

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti a pod., podľa určitých kritérií.

OBSAH VZDELÁVANIA

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom, napr. topánka – topánka.

Vyhľadávanie rovnakých predmetov, napr. noha – topánka.

Skladanie celku z častí.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti a iné podľa určitých kritérií.

OBSAH VZDELÁVANIA

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Vzťahy: všetko – nič, všetci – nikto.

Orientácia v priestore. Vzťahy: dopredu - dozadu, hore - dole, vpravo – vľavo.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom.

Priradovanie predmetov k tomu čo ich dopĺňa.

Vyhľadávanie rovnakých obrázkov.

Skladanie celku z častí.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti podľa určitých kritérií,
- utvárať základné matematické predstavy,
- vedieť počítať od 1 do 5,
- rozlišovať niektoré základné geometrické tvary.

OBSAH VZDELÁVANIA

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Vzťahy: málo – veľa, viac – menej, malý – veľký.

Vzťahy: dopredu - dozadu, hore - dole, vpravo – vľavo.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom.

Priradovanie predmetov k tomu čo ich dopĺňa.

Skladanie častí z celku.

Počítanie po jednej do 5.

Triedenie číslíc.

Priradovanie čísla k množstvu.

Priradovanie množstva k číslu.

Rozlišovanie a triedenie tvarov: kruh, štvorec.

Vyhľadávanie rovnakých obrázkov.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútorňý systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Pracovné vyučovanie pre prípravný ročník

1. Charakteristika predmetu Pracovné vyučovanie. Má významnú úlohu vo vzdelávaní žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej aj „žiak s AU alebo PVP s MP“) a to z hľadiska: úspešného sociálneho začlenenia sa do spoločnosti, vytvárania sociálneho, pracovného a osobného uplatnenia sa, individuálneho rozvoja jeho osobnosti a z hľadiska vytvárania vzťahov k okolitému životu.

Pracovné vyučovanie je dôležitým faktorom pri vytváraní samoobslužných a hygienických návykov, pri vytváraní a rozvoji poznávacích procesov, motorických a pracovných zručností a návykov. Osvojovanie si rôznych pracovných zručností vo vyšších ročníkoch je dôležitým činiteľom pred profesionálnej prípravy.

Pracovné vyučovanie prispieva k uspokojovaniu osobných potrieb žiaka, k rozvoju jeho schopností, možností a zručností. V kooperácii s ostatnými predmetmi prispieva k rozvoju celej osobnosti žiaka, a tým sa stáva jeho život zmysluplnejším a nezávislejším.

Obsah predmetu pracovné vyučovanie sa realizuje v čo najväčšej miere v prirodzených podmienkach, v situáciách, v ktorých bude žiak danú činnosť v reálnom živote vykonávať.

Pri blokovom vyučovaní sa rozdeľuje vyučovacia jednotka na kratšie časové úseky, podľa schopností žiaka tak, aby bola dodržaná určená časová dotácia.

Obsah predmetu je členený na tri úrovne, v jednotlivých úrovniach na zložky. Toto rozdelenie vychádza zo schopnosti žiaka osvojiť si obsah daného učiva a zo schopnosti vedieť ho aplikovať v súčasnom i budúcom praktickom živote.

Pri realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu je potrebné individuálne pre každého žiaka citlivo zvážiť výber vhodných metód, foriem, didaktických prostriedkov a pomôcok, vhodnú formu motivácie, optimálnu náročnosť a čas potrebný na vykonanie úlohy, mieru členenia úlohy na jednoduchšie kroky, formu a mieru pomoci, vhodné učebné prostredie s optimálnym množstvom stimulov.

U žiakov s AU alebo PVP s MP býva častým problémom nedostatok motivácie, pozornosti a vytrvalosti. Preto treba pri vytváraní úlohy pre konkrétneho žiaka vedieť, čím sa dá motivovať (čo býva mnohokrát ťažké zistiť) a upútať jeho pozornosť. Zvyčajne na začiatok práce zaraďujeme ľahkú úlohu, ktorú žiak bezpečne zvládne a ktorá ho môže motivovať k ďalšej práci. Až potom zaraďujeme úlohu alebo činnosť, ktorú si má žiak osvojiť, poprípade utvrdiť. Na záver zaraďujeme úlohu alebo činnosť, ktorú má žiak rád. Nácvik jednotlivých činností nesmie byť samoúčelným, snažíme sa o to, aby žiak osvojenú činnosť vedel využiť v praktickom živote, inak jej osvojenie nemá pre žiaka význam. Jednotlivé pracovné úlohy je potrebné rozdeliť podľa schopností žiaka na čiastkové úlohy, inak by si ju žiak pre jej náročnosť nemusel vedieť osvojiť.

Žiakovi je potrebné poskytovať primeranú pomoc, forma a miera závisí od schopností konkrétneho žiaka. Pri najslabších žiakoch môže ísť o úplnú fyzickú pomoc pedagógom. Ak si žiak osvojil určitú časť činnosti, pedagóg poskytuje len čiastočnú fyzickú pomoc. Pre iných žiakov môže byť postačujúcou pomocou slovný návod alebo predvedenie

činnosti. Najmiernejšou pomocou je poskytnutie pomoci prostredníctvom pokynov. Pre niektorých žiakov môže byť dostatočnou pomocou už len samotná prítomnosť pedagóga. Je potrebné citlivo zvážiť, ktoré činnosti už má žiak osvojené, aby mu nebola poskytovaná väčšia pomoc ako žiak v skutočnosti potrebuje, čím by sa brzdil jeho ďalší rozvoj.

Dôležité je aj prostredie, v ktorom sa pracovný proces realizuje. Nesmie byť prestimulované, aby pozornosť žiaka bola sústredená na požadovaný úkon a nebola odvádzaná prostredím. Netreba zabúdať ani na neprimeranú citlivosť na senzorické podnety niektorých žiakov s AU alebo PVP s MP, najmä pri prácach v dielni. Je potrebné primerane upraviť pracovné prostredie a podmienky, aby zvýšená zmyslová vnímavosť nebola prekážkou pre ďalšie vzdelávanie žiaka. V niektorých prípadoch môže byť potrebná aj úprava pracovných nástrojov a prostriedkov.

Väčšina žiakov s AU alebo PVP s MP má problémy s vytrvalosťou, pozornosťou a s ochotou spolupracovať. To môže vyplývať aj z nedostatočnej časovej a priestorovej orientácie, z nezrozumiteľnosti obsahu a postupu požadovanej činnosti.

Štruktúrovanie a vizualizácia pomôže žiakom zorientovať sa v pracovnom priestore a v čase, zorientovať sa v tom, kedy sa má daná úloha vykonávať. Žiak získa prehľad, kedy úloha začína, kedy končí, aká je následnosť postupu krokov pri vykonávaní danej úlohy a tak isto získa prehľad o tom, čo bude vykonávať po ukončení úlohy. Každá zadávaná pracovná úloha musí byť jednoznačná, zrozumiteľná, aby žiak vedel čo má urobiť a ako má postupovať. Pri poskytovaní vizualizovanej pomoci je nutné citlivo zvážiť množstvo vizualizácie. Použitie vizuálnych prostriedkov musí byť veľmi flexibilné.

Pre žiaka s autizmom je dôležité, aby pri vykonávaní pracovných činností bol úspešný. Preto pri zadávaní pracovných úloh postupujeme od najjednoduchších k zložitejším. Ak žiak pri práci urobí chybu, nehodnotíme to slovne, len ho opravíme a ukážeme mu, ako má správne postupovať.

Vzhľadom na to, že u mnohých žiakov s AU alebo PVP s MP je narušená schopnosť predvídať čo sa stane, je potrebné zaistiť bezpečnosť žiakov potrebnými opatreniami, a tiež nácvikom bezpečných pracovných návykov.

Pri výučbe pracovného vyučovania je neustále potrebné zohľadňovať aktuálnu dosiahnutú úroveň žiaka, aby osvojovanie si nových vedomostí, zručností a návykov bolo prirodzeným pokračovaním výučby. Nesmieme zabúdať na spoluprácu s rodičmi, aby všetko to, čo si žiak osvojil v školskom prostredí, vedel zužitkovať aj v reálnom živote.

2. Proces vyučovania pracovné vyučovanie sa bude realizovať na hodinách pracovného vyučovania 1 hodina týždenne, 39 hodín ročne. Žiaci prípravného ročníka si v prvom rade osvojujú základné hygienické a samoobslužné návyky, primerane k svojej úrovni.

Častým problémom žiakov s AU alebo PVP s MP bývajú stravovacie schopnosti a návyky. Veľa žiakov, aj vyššej úrovne, odmieta jesť jedlá určitej farby, konzistencie, má

problémy s prehĺtaním, prežúvaním a podobne. Preto je niekedy potrebná úprava jedla, použitie špeciálnych pomôcok a postupné odstraňovanie problému.

Žiaci si prostredníctvom nácvikov rôznych jednoduchých činností rozvíjajú schopnosť napodobňovať. Učia triediť, priraďovať a porovnávať predmety, osvojujú si ich vlastnosti, učia sa zameriavať pozornosť na to, čo je pri danej úlohe dôležité.

Manipuláciou s predmetmi a rôznymi materiálmi, ako je napríklad papier a modelovacia hmota, si žiaci rozvíjajú jemnú motoriku, ktorá je základným predpokladom pre rozvíjanie grafomotorických zručností a vykonávanie samoobslužných a pracovných činností.

Vzhľadom na to, že veľa žiakov s AU alebo PVP s MP, najmä na nižšej úrovni, používa predmety neadekvátnym spôsobom, je potrebné žiakom ukázať na čo je daný predmet určený a snažiť sa o to, aby si žiaci osvojili jeho primerané používanie. Okrem iných, pre žiaka dôležitých činností, nacvičujeme aj používanie hračiek.

3. Ciele a obsah vzdelávania

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky,
- utvárať základné samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- rozvíjať schopnosť napodobňovania,
- poznávať rôzne materiály.

OBSAH VZDELÁVANIA

Samoobslužné činnosti

Spolupráca pri osobnej hygiene.

Používanie hygienických potrieb.

Osvojenie si hygienických návykov s pomocou.

Používanie WC, toaletného papiera.

Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.

Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.

Osvojenie si základných stravovacích návykov. Sedieť určitý čas pri jedle.

Rozvoj jemnej a hrubej motoriky

Chyťanie predmetov prstami. Zvyšovanie schopnosti uchopenia a stisku.

Zdvíhanie a prekladanie predmetov rôznej veľkosti a váhy.

Prenášanie predmetov na väčšiu vzdialenosť.

Ťahanie predmetov počas chôdze.

Manipulovanie s predmetmi oboma rukami.
Manipulovanie s drevenými kockami.
Ukladanie dvoch kociek na seba, vedľa seba.
Zbieranie malých predmetov pomocou palca a ukazováka.
Otváranie a zatváranie dverí kľučkou.
Zapínanie a vypínanie osvetlenia.
Púšťanie vody - páková batéria.

Práce v domácnosti

Odkladanie predmetov každodenného života na určené miesto s pomocou. Odkladanie odevu a obuvi s pomocou.

Práce v dielni

Taktilné oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo.
Trhanie a krčenie papiera.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky a samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- rozvíjať napodobňovanie,
- rozlišovať rôzne materiály,
- utvárať schopnosť adekvátne používať predmety,
- utvárať základné pracovné zručnosti.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

Spolupráca pri osobnej hygiene.
Používanie hygienických potrieb.
Osvojenie si hygienických návykov s pomocou.
Používanie vreckovky, WC (splachovanie), toaletného papiera.
Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.
Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.
Zapnutie a rozopnutie veľkého gombíka s pomocou.
Používanie zipsu s pomocou.
Základné návyky pri stravovaní.
Používanie rúk pri jedle.

Práce v domácnosti

Odkladanie predmetov na určené miesto s pomocou.
Odkladanie odevu a obuvi s pomocou.
Utieranie prachu s pomocou.
Zvládnutie výmeny uterákov s pomocou.
Otváranie a zatváranie dverí, zásuviek, okien s pomocou.
Zapínanie a vypínanie osvetlenia.
Odskrutkovanie a zaskrutkovanie veka pohára.
Púšťanie vody - páková batéria, kohútik.
Používanie štipcov na bielizeň s pomocou.
Primerané používanie predmetov, hračiek.
Oboznámenie sa so zariadením kuchyne.
Rozlíšenie potravín od iných predmetov s pomocou.
Rozlíšenie potravín, ktoré patria do chladničky s pomocou.
Základy jednoduchého prestierania k stolovaniu.
Základy bezpečnosti v kuchyni.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

Oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo, plastelína.
Triedenie, priradovanie a porovnávanie predmetov podľa farby, veľkosti a tvaru.
Manipulovanie s predmetmi: dvíhanie, prenášanie, prekladanie, vkladanie, vyberanie, navliekanie, lepenie, presýpanie.

Práce s papierom

Trhanie, krčenie a lepenie papiera, spoznávanie základných vlastností papiera.
Obkresľovanie a vyfarbovanie papierovej makety.

Montážne a demontážne práce

Navliekanie predmetov: korále a pod. .
Manipulovanie s kockami: ukladanie na seba, vedľa seba.
Odskrutkovanie a zaskrutkovanie veľkej matice na skrutku.
Práce so stavebnicami, mozaikou, dominom.
Skladanie jednoduchého puzzle.

Pestovateľské práce

Polievanie izbových kvetov, záhonov a rastlín na pozemku s pomocou.
Oboznámenie sa so záhradným náradím: hable.
Hrabanie lístia s pomocou.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky a samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať jemno-motorické zručnosti a schopnosť napodobňovania,
- rozvíjať pozornosť a zmyslové vnímanie,

- rozlišovať rôzne materiály,
- adekvátne používať predmety a hračky,
- utvárať základné pracovné zručnosti a návyky,
- osvojiť si základné pracovné zručnosti pri pestovateľských prácach.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

Osobná hygiena: nácvik činností a postupov potrebných pri osobnej hygiene.
Používanie hygienických potrieb.

Osvojenie si hygienických návykov podľa pokynov.

Používanie WC (splachovanie), používanie toaletného papiera, vreckovky, hrebeňa.

Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.

Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.

Zapnutie a rozopnutie veľkého gombíka.

Používanie zipsu, patentiek a háčikov s pomocou.

Základné návyky pri stravovaní.

Potreby pre stravovanie: spoznať vlastné a používať ich.

Používanie lyžice pri jedle.

Samoobsluha pri desiatovaní: naliať do pohára nápoj, rozbaľiť chlieb, otvoriť jogurt, očistiť banán, mandarínku.

Práce v domácnosti

Odkladanie predmetov na určené miesto s pomocou.

Odkladanie odevu a obuvi na určené miesto s pomocou.

Čistenie topánok: osvojenie si postupu jednoduchého čistenia topánok.

Vedieť vymeniť uterák.

Používanie štipcov na bielizeň.

Utieranie prachu, zametanie s pomocou.

Pozbieranie smetí do koša s pomocou.

Obsluha bežných domácich audio a video zariadení s pomocou.

Primerané používanie predmetov, hračiek.

Otváranie a zatváranie dvier, okien, zásuviek.

Zapínať a vypínať osvetlenie.

Odskrutkovanie zaskrutkovanie veka pohára.

Púšťanie vody: kohútik, páková batéria.

Rozlíšenie potravín od ostatných predmetov.

Rozlíšenie potravín, ktoré patria do chladničky.

Rozlíšenie odpadkov od iných predmetov.

Jednoduché prestieranie k stolovaniu.

Odkladanie špinavého riadu zo stola. Utieranie stola.

Odkladanie riadu na určené miesto podľa pokynov.

Rozpoznanie špinavého a čistého riadu.
Základy bezpečnosti v kuchyni.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

Manipulovanie s drobným materiálom. Triedenie, priradovanie, porovnávanie, ukladanie predmetov a prírodnín podľa vlastností: farba, veľkosť, tvar, materiál. Napichávanie, navliekanie a nalepovanie drobného materiálu. Vytváranie mozaík, vzorov podľa určitého pravidla.

Práce s papierom

Spoznávanie základných vlastností papiera: farba, povrch, hrúbka. Triedenie, priradovanie a porovnávanie rôznych druhov papiera podľa vlastností. Práca s papierom: obkresľovanie šablóny, trhanie, krčenie, nalepovanie, zlepovanie, oblepovanie, prekladanie, skladanie a strihanie. Pečiatkovanie a potláčanie papiera odtlačkami rozličných predmetov.

Montážne a demontážne práce

Triedenie, priradovanie a porovnávanie rôznych druhov stavebníc podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar, materiál. Skladanie a rozkladanie predmetov a stavebníc. Ukladanie na seba, vedľa seba, spájanie, skrutkovanie, zasúvanie a pod. Skladanie jednoduchého puzzle, mozaiky, domina.

Pestovateľské práce

Polievanie izbových rastlín, odstraňovanie odumretých častí rastlín, kyprenie pôdy, ošetrovanie listov. Oboznámenie sa so sadením, klíčením a rastom rastlín. Sadenie semien do kvetináčov: tráva, hrach, fazuľa. Pozorovanie prírody v parku, v sade a v záhrade.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútorňý systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Hudobná výchova pre prípravný ročník

1. Charakteristika predmetu Hudobná výchova. Hudba je svojou podstatou jedinečná cesta ku komunikácii žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej aj „žiaci s AU alebo PVP s MP“). Jej efektivita spočíva v dvoch rovinách:

- hudba môže vytvárať ucelené, stabilné a predpovedateľné prostredie,
- melódia, harmónia a rytmus obľúbenej piesne poskytuje známe podnety, čím vytvára pocit bezpečia v neznámom a stresujúcom prostredí.

Hudba môže byť aj veľmi flexibilná: meniac sa z momentu na moment, odrážajúc správanie a emócie žiaka.

Hudobná výchova znamená pre žiakov s AU alebo PVP s MP používanie hudby pre nehudobné ciele v oblastiach: kognície, komunikácie a socializácie.

Hlavným poslaním hudobnej výchovy u žiakov s AU alebo PVP s MP je dosahovanie iných, ako hudobných cieľov, t.j. prvoradým cieľom nie je učiť sa o hudbe, učiť sa hrať na nejakom nástroji. Samozrejme, keď žiak prejavuje záujem a je schopný absolvovať „bežnú“ hudobnú výchovu s určitými modifikáciami, treba ho v tom podporovať a rozvíjať. Môže to byť účinná cesta k integrácii.

Vyučovací predmet hudobná výchova má dôležitý vplyv na rozvoj osobnosti žiaka. Hudobná výchova pre žiakov s AU alebo PVP s MP má dva základné ciele:

- rozvoj komunikácie,
- uvoľnenie, resp. zmysluplné trávenie času (t.j. sekundárne zmierňovanie nežiaducich foriem správania).

Hudobná výchova podporujúca rozvoj komunikácie. Hudba produkovaná pedagógom, alebo reprodukováaná oslovuje každého individuálne. Vŕahuje žiaka do takých hudobných aktivít, pomocou ktorých sa učí nadväzovať kontakty s rovesníkmi a s dospelými. Slová sú abstraktné a pre žiaka s AU alebo PVP s MP predstavujú bariéru. Hudba je flexibilnejšia, zvlášť keď hudbou imitujeme rytmický pohyb dieťaťa.

Hudobná výchova poskytuje žiakovi uvoľnenie a zmysluplné trávenie času. Aplikuje sa ako forma oddychu pre žiaka. Najproduktívnejšie sú interakcie medzi žiakom a pedagógom sprevádzané dotykmi. Pre zlepšenie účinkov hudby je vhodné aplikovať aj doplnkové techniky masáže (individuálne závislé od senzorického vnímania každého dieťaťa).

Ciele hudobnej výchovy pre žiakov s AU alebo s PVP s MP neznameniajú vzdelávanie vo sfére hudby, ale sú zamerané na vzbudenie záujmu o hudbu a radosť z nej.

U žiaka dochádza k zmenám v špecifických, nehudobných oblastiach života, a to:

- v poznávacích procesoch, s dôrazom na sluchové vnímanie a senzomotorickú integráciu,
- v jemnej a hrubej motorike, vizuomotorickej a pohybovej koordinácie a lateralite,
- vo vnímaní vlastného tela,
- v expresívnej a receptívnej komunikácii, najmä preverbálnych schopnostiach,
- v sociálnych zručnostiach: učenie poradovosti, prijatia pravidiel, sociálneho porozumenia, učenie prispôsobenia sa požiadavkám skupiny, sebakontroly,
- v sebaobslužke,
- v kreativite a improvizácii.

Učiteľ hudobnej výchovy pracuje ako člen tímu, ktorý pozostáva zo všetkých pedagógov, ktorí so žiakom pracujú, ale aj z rodičov a iných odborníkov, ktorí spoločne, aj keď jednotlivo, pôsobia na žiaka v rôznych prostrediach.

Účinky hudobnej výchovy na žiaka sú niekedy okamžité, ale častejšie sú rozpoznateľné až po určitej dobe. Pedagóg hudobnej výchovy spolupracuje s pedagógom zameraným na rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností žiaka, resp. ten, kto rozvíja jednu oblasť, súčasne rozvíja ďalšie dve. Hudba, reč, komunikácia a pohyb sú navzájom prepojené a spolupôsobia na vývin žiakov s AU alebo PVP s MP.

Hudobná výchova sa opiera o jasné „ciele“, ktoré dosahujeme určitým hudobným žánrom. Niektorá hudba má jasné určenie: slúži na zábavu, iná slúži na navodenie relaxácie a pod. Napriek tomu, nie je jednoznačné, že určitý žánr pôsobí na všetkých žiakov s AU alebo PVP s MP rovnako a predpovedateľne. Učiteľ najskôr používa celú škálu hudby, a neustále by mal pozorovať žiaka a jeho reakcie na ňu. Najvýhodnejšie je, ak učiteľ produkuje živú hudbu, ktorú je tak možné prispôbiť individuálnym osobitostiam každého žiaka (niektorý reaguje ihneď, iný potrebuje dlhší čas na spracovanie a reakciu). Ak učiteľ produkuje živú hudbu, urobí pauzu kedykoľvek je to potrebné. Žiakovi poskytne také množstvo času, aké potrebuje, aby mohol reagovať. Ak produkuje živú hudbu, môžeme sa prispôbovať intenzite hlasu žiaka a jeho rozsahu. Živá hudba sa prispôsobí aj vtedy, keď je žiak s AU alebo PVP s MP prestimulovaný. Hudba je aj sprostredkovateľom pozitívneho vzťahu medzi pedagógom a žiakom.

2. Proces vyučovania predmetu hudobná výchova sa bude realizovať na hodinách hudobnej výchovy 1 hodinu týždenne, 39 hodín ročne.

Väčšina žiakov s AU alebo PVP s MP má problémy so zameraním pozornosti a s jej udržaním. Rytmus hudby je vhodným podnetom na zameranie pozornosti. Poskytnutím pravidelného rytmu sa žiakovi s AU alebo PVP s MP pomôže zorganizovať si prostredie. Ak sa rytmus zmení z dôvodov prispôsobenia sa momentálnej úrovni aktivity žiaka, bude schopné zotrvať pri úlohe alebo v situácii dlhšie.

V tomto zmysle hudba :

- koncentruje žiaka na učiteľa,
- upozorňuje žiaka, že nasleduje niečo dôležité,
- pomáha žiakovi znovu sa sústrediť, ak bola jeho pozornosť rozptýlená.

Aby hudba vzbudila a znovu vzbudila pozornosť žiaka je potrebné využívať rytmus, takt a ticho.

Rytmus

Ak sa spieva inak známa pieseň v neobvyklom rytme, niektoré pasáže sa naťahujú, iné zrýchľujú, ľahko sa stratí pozornosť žiaka. Rytmus a pravidelnosť poskytuje dôležitý predpoklad udržania pozornosti žiaka.

Takt

Ak sa žiak s AU alebo PVP s MP prostredníctvom hudby učí komunikovať a rozvíjať si aj iné schopnosti, nemala by sa hudba stať súčasťou „pozadia“, pretože stratí svoj potenciál ako vzbudenie a udržanie pozornosti. Treba si vybrať tie činnosti, s ktorými má žiaka problémy a pokúsiť sa len pri nich používať hudbu. („Hudba na rozptýlenie.“)

Ticho

Ticho je v prípade hudobnej výchovy časťou rovnováhy. Aj hudba, aj ticho sú nonverbálnymi signálmi. Náhle ticho môže byť silnejším podnetom ako hudba.

Hudobná výchova môže mať skupinový i individuálny charakter. Snahou je, aby skupina bola čo najhomogénnejšia z hľadiska schopností žiakov. Priebeh, resp. plánované aktivity sprostredkujeme dieťaťu na adekvátnej úrovni jeho porozumenia. Spočiatku sa realizuje hudobná výchova vo dvojici so žiakom, s postupným zapájaním ďalších žiakov (ktorí jednotlivo prešli nácvikom v diáde s pedagógom).

Hudobná výchova obsahuje

- „počúvanie“ zvukových podnetov (vnímanie zvukov a hudby reprodukovanej a živej),
- rytmicko-pohybové hry,
- hru na hudobných nástrojoch,
- spev.

Špecifiká hudby

Predmet hudobná výchova vychádza z nasledovných charakteristík hudby:

- zaujme a udrží pozornosť žiaka,
- štruktúruje čas,
- je orientovaná na úspech,
- poskytuje bezpečné miesto na vykonávanie sociálnych zručností,
- robí opakovanie a proces zapamätávania príjemným a zábavným,
- umožňuje žiakom ovládať prostredie,
- môže vytvárať a posilňovať rutinu,
- môže odrážať cítenie každého žiaka a reagovať naň.

Pomôcky

- Alternatívne komunikačné prostriedky,
- vizuálne označené rytmické nástroje,
- magnetofón, mikrofón,
- väčšie zrkadlo,
- pohovka,
- výkres,
- farebné ceruzky,
- farby na prstomaľbu,
- farebné stuhy a šatky atď.

Obsah vyučovacieho predmetu hudobná výchova nie je rozdelený na jednotlivé úrovne, vzhľadom na špecifiká sluchového vnímania žiakov s AU alebo PVP s MP, ktoré nie je v priamej súvislosti s kognitívnou úrovňou.

Pri tvorbe individuálneho vzdelávacieho plánu je preto vhodné prejsť obsahom vzdelávania každého ročníka a vybrať primerané ciele a obsah. Napĺňanie obsahu hudobnej výchovy, resp. voľba procesu, je veľmi závislé nielen od úrovne žiaka, ale pri tomto vyučovanom predmete výnimočne aj od tvorivosti a hudobných, resp. muzikálnych schopností pedagóga.

3. Ciele a obsah vzdelávania

CIELE

- Rozvíjať zrakové a sluchové vnímanie, sluchovú diferenciáciu a senzomotorické schopnosti,
- navodzovať očný kontakt.

OBSAH

Postupné navykanie na pasívne vnímanie reprodukovanej hudby (výber žánrov a voľba intenzity primerane a podľa individuálnych preferencií a citlivosti sluchového vnímania každého žiaka).

Postupné privykanie na pasívne vnímanie zvukov vyludzovaných na jednoduchých hudobných nástrojoch Orffovho inštrumentária – vizuálne podporený zdroj zvuku.

Vzbudenie záujmu o vyludzované zvuky Orffovho inštrumentária – bez vizuálnej podpory zdroja zvuku.

Upútanie pozornosti žiaka zvukmi, využitie na nadviazanie očného kontaktu so žiakom.

Nadviazanie očného kontaktu so žiakom využiť ako komunikáciu v zmysle: “Ešte chcem počuť to isté.” – dávať komunikácii očným kontaktom zmysel.

Vnímanie rôznych izolovaných zvukov prostredia – prírody i bežných zvukov života: najprv s vizuálne vnímaným zdrojom, potom bez vizuálnej podpory.

Prijatie fyzického kontaktu prostredníctvom hudby v procese vnímania príjemnej hudby na vyšších úrovniach, v priamej nadväznosti na ciele a obsah predmetu.

Rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie sociálnych zručností, využívanie vyššie uvedeného obsahu na nadväzovanie, udržanie a rozvíjanie sociálnych interakcií a komunikácie.

Určovanie zdroja vnímaného zvuku používaním alternatívnej a augmentatívnej komunikácie, voľba toho, čo chce žiak počuť/počúvať používaním alternatívnej a augmentatívnej komunikácie.

Jednoduché a vizualizované senzomotorické hry („Keď počuješ nejaký zvuk, urob pohyb!“), pravidlá vizualizované na úrovni zodpovedajúcej úrovni porozumenia žiaka

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútný systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Výtvarná výchova pre prípravný ročník

1. Charakteristika predmetu Výtvarná výchova. Vo vzdelávaní žiakov autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej aj „žiak s AU alebo PVP s MP“) má nezastupiteľné miesto vyučovací predmet výtvarná výchova. Výtvarnými aktivitami napomáhame žiakom rozvíjať grafomotorické zručnosti, hrubú a jemnú motoriku. Na základe rozvoja jemnej motoriky sa rozvíja komunikačná schopnosť, expresívna a receptívna zložka reči, a aj nonverbálna forma komunikácie. V prípade žiakov s AU alebo PVP s MP motorické schopnosti nie sú narušené dôsledkom ich primárnej poruchy, preto v procese vzdelávania výtvarné aktivity sa aplikujú komplexným spôsobom. Výtvarná výchova je dôležitým výchovno-vzdelávacím prostriedkom pri rozvíjaní narušených zručností a predovšetkým pri rozvíjaní sociálnych zručností a komunikačnej schopnosti, s dôrazom na sociálne správanie. Vhodné je využiť terapeutické aspekty vyučovacieho predmetu výtvarná výchova, s použitím relaxačných činností, spätých s emocionálnym prežívaním žiakov. Pre všestranné rozvíjanie žiakov s AU alebo PVP s MP je dôležité používať aj techniky rôznych podporných terapií. Veľa žiakov s AU alebo PVP s MP reaguje hypo- alebo hypersenzitívne na hmatové vnemy, čo sa demonštruje problémovým správaním žiaka. Najmä práca s hlinou a s inými plastickými materiálmi môžu mať na hmatové vnemy a následne na reakcie na tieto vnemy u žiakov pozitívny vplyv. Pri manipulácii s predmetmi u žiakov s AU alebo PVP s MP veľmi často absentuje spontánna snaha zoznámiť sa s neznámymi predmetmi, s pomôckami potrebnými k vykonávaniu aktuálnej činnosti. Táto spontánna snaha by mala viesť žiaka k poznaniu a k osvojeniu funkcie jednotlivých predmetov, pomôcok. Následkom absencie tejto snahy, ich manipulácia s predmetmi sa stáva neadekvátnou, stereotypnou a v procese zoznamovania sa s predmetom, spontánna explorácia sa často obmedzí len na nedôležité charakteristiky z hľadiska vykonávania aktuálnej aktivity vychádzajúc z uvedených problémov.

2. Proces vyučovania predmetu výtvarná výchova sa bude realizovať na hodinách výtvarnej výchovy 2 hodiny týždenne, 78 hodín ročne. Pri využívaní blokového vyučovania pre žiakov s AU alebo PVP s MP je možné jednu vyučovaciu jednotku rozčleniť tak, že v rámci jedného bloku sa možno venovať aj učivu preberanému v inej zložke tohto predmetu.

Vzdelávací proces žiakov s AU alebo PVP s MP realizujeme individuálne alebo v skupine. Usilujeme sa o to, aby skupina mala čo najhomogénnejší charakter z hľadiska schopností a vývinovej úrovne. Proces, aktivity a dynamiku sprostredkujeme žiakom na adekvátnej úrovni alternatívnej formy komunikácie (frontálne).

V úvodnej fáze vzdelávania pracujeme v diáde s jedným žiakom a podľa potreby s ďalším učiteľom, ktorý stojí za chrbtom žiaka a poskytuje mu fyzický prompt. Neskôr, keď už pracujeme so skupinou, podľa schopností a potrieb účastníkov je možné využívať pomoc ďalšieho učiteľa, ale vždy sa usilujeme o to, aby v konečnom dôsledku bol žiak schopný na základe frontálnych verbálnych a vizuálnych inštrukcií vykonať aktivitu.

Precvičovanie motoriky rúk a prstov: mávanie, tleskanie, krúženie, hladkanie rôznych materiálov. Žiaci pozorujú a zbierajú na vychádzkach prírodné materiály: kamienky, halúzky,

plody, listy a pod., pozorujú ich, triedia a porovnávajú, rytmicky radia, zoskupujú, vtlačajú do vhodných materiálov - piesok, hlina, blato, sadra, plastelína.

Na 1. úrovni pri aktivitách preferujeme spoluprácu žiaka s učiteľom pred rovesníkmi. Aktivity sú zamerané tak, aby žiak mal možnosť naučiť sa uchopiť a udržať predmety jednou rukou. Precvičujeme motoriku rúk a prstov, dôležitá je imitácia pohybov rúk, identifikácia rôznych materiálov dotykom.

Na 2. a 3. úrovni aktivity majú imitačný a kooperačný charakter. Aktivít sa zúčastňuje aj ďalší žiak spolu so svojim učiteľom. Aktivity sú zamerané na upevňovanie už nadobudnutých zručností, kde sa zdôrazňuje spolupráca s učiteľom, s možnosťou len krátkej kooperácie so spolužiakom.

Žiaci majú možnosť pracovať aj v iných polohách ako sediačky, napr. postojáčky, podľa formátu papiera. Pracujú aj na veľkej ploche, na tabuli, na baliacom papieri, v piesku. Od veľkých formátov prechádzajú k menším, striedajú ich podľa účelu.

3. Ciele a obsah vzdelávania

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať uchopenie s pinzetou,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda)

Nacvičovanie uchopenia ceruzky, jej správne držanie, čmáranie na papier rozličných rozmerov, napodobňovanie jednoduchých tvarov.

Maľba (tampón, drievko, akvarelové farby, temperové farby) Liatie, kvapkanie, fŕkanie farby.

Hra s farbou: odtlačanie ruky, prstov, guľôčky z papiera a pod.

Modelovanie (plastelína, cesto)

Manipulácia s modelovacími materiálmi: miesenie, stláčanie, šúľanie, ťapkanie, odštipkávanie.

Používanie štipcov: vyštipnúť malé kúsky z plastelíny.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať uchopenie s pinzetou,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda, suchý pastel, voskový pastel) Kreslenie tvarovo nenáročných predmetov: slnko, klbko, had, palica. Napodobňovanie jednoduchých tvarov.

Maľba (tampón, drevko, prsty / akvarelové farby, temperové farby) Liatie, kvapkanie, odtlačovanie farby.

Hra s farbou: vytváranie farebných škvŕn, fúkanie do škvŕn.

Modelovanie (modurit, plastelína)

Manipulácia s modelovacími materiálmi: miesenie, stláčanie, ťapkanie, odštipkávanie, valkanie, guľanie, vyťahovanie, šúľanie, vytváranie guľôčok z plastelíny na stole a v dlani, Používanie štipcov: vyštipnutie malých kúskov z plastelíny.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda, voskový pastel, suchý pastel) Kreslenie tvarovo nenáročných predmetov.

Voľné kreslenie: čiary, oblúky, kruhy, veľkým aj malým pohybom.

Maľba (štetec, tampón, drevko, prsty/akvarelové farby, temperové farby) Základné zručnosti v práci so štetcom a farbami.

Liatie, kvapkanie, dotváranie farebných škvŕn, hra s farbou.

Modelovanie (plastelína, modurit, cesto)

Poznávanie základných vlastností modelovacích materiálov stláčaním, miesením, valkaním, vyťahovaním. Manipulácia s modelovacími materiálmi: vykrajovanie, šúľanie, vytváranie guľôčky, valčeka z plastelíny na stole a v dlani. Vytváranie modelov jednoduchého tvaru z modelovacej hmoty, podľa vzoru. Ukladanie

vytvoreného tvaru na príslušnú šablónu. Vytváranie modelov z piesku pomocou formičiek. Používanie štipcov: vyštipnúť malé kúsky z plastelíny.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútny systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.

Telesná a športová výchova pre prípravný ročník

1.Charakteristika predmetu Telesná a športová výchova. Výchovno-vzdelávacie ciele vyučovacieho predmetu telesná a športová výchova sú zamerané na dosiahnutie optimálneho telesného a pohybového rozvoja žiakov, vypestovanie pozitívneho vzťahu k pohybu, cvičeniu a športu v rámci ich možností a schopností. S rozvíjaním pohybovej aktivity úzko súvisí rozvoj poznávacej činnosti, nakoľko pri pohybových aktivitách pôsobíme aj na rozvoj psychických funkcií – na vnímanie, pozornosť, pamäť, myslenie, fantáziu a reč. Po určení motorickej a senzomotorickej vývinovej úrovne žiaka sa treba zamerať na utváranie účelových pohybových zručností, kompenzáciu motorických nedostatkov, elimináciu nevhodných motorických prejavov a pohybových stereotypií a tiež na rozvíjanie sociálnych a komunikačných schopností, s pozitívnym dopadom - okrem rozvoja motoriky a pohybových schopností - aj na jeho percepciu, kognitívne a sociálne funkcie. Výchovno-vzdelávacie ciele telesnej výchovy žiakov s AU alebo PVP s MP vychádzajú zo všeobecne stanovených cieľov telesnej výchovy ako vyučovacieho predmetu vo výchovno-vzdelávacom procese, pričom je potrebné ich prispôbiť a doplniť na základe nutnosti zohľadnenia špecifík vývinu a prejavov žiakov.

Sú to najmä

- rozvoj telesnej schémy žiaka,
- zvýšenie fyzickej zdatnosti a kondície žiaka,
- zlepšenie senzomotorických schopností,
- zvýšenie úrovne základných pohybových schopností,
- rozvoj cielených a koordinovaných pohybov s dôrazom na meniace sa prostredie a meniace sa aktivity,
- rozvoj prijateľných foriem pohybových aktivít s dôrazom na aktuálny sociálny kontext,
- osvojenie a upevnenie hygienických návykov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- funkčne využívať komunikačné prostriedky vo vzťahu k telovýchovným aktivitám,
- zlepšiť prijímanie fyzického kontaktu s iným človekom,
- dodržiavať stanovené pravidlá pri fyzickej aktivite,

- spolupracovať a byť funkčným článkom vo vzájomnej interakcii s inými osobami,
- dodržiavať poradie v skupine,
- uplatňovať sebakontrolu pri pohybovej aktivite,
- zvládať účasť na hrových aktivitách s výmenou rolí,
- vedieť sa prispôbiť požiadavkám skupiny,
- uplatňovať napodobňovanie pri spoločných pohybových aktivitách,
- uvedomovať si jednotlivé časti svojho tela vo vzťahu k riadenému pohybu,
- vnímať smer v súvislosti s pohybom a orientáciou v priestore (hore, dolu, dopredu, dozadu, vpravo, vľavo...),
- rozvoj hrubej aj jemnej motoriky,
- rozvoj pohybovej koordinácie,
- rozvoj koordinácie oko - ruka,
- rozvoj pozornosti,
- rozvoj priestorovej a časovo - sledovej pamäti,
- rozvoj kreativity a improvizácie,
- rozvoj schopnosti generalizovať.

Uvedené ciele sa dosahujú prostredníctvom telovýchovných aktivít patriacich do nasledujúcich tematických celkov, ktoré sú uplatnené v obsahu vzdelávania:

- poznatky z telesnej kultúry, terminológia (druhy športov, cvikov, pohybov a polôh tela a častí tela pri telovýchovných činnostiach, častí tela, pomenovanie telocvičného náradia, náčinia a používaných pomôcok, atď.),
- základy poradových cvičení (vedieť sa postaviť na určené miesto, otočiť sa určeným smerom, zaradiť sa do útvaru určeného pre zoskupenie detí, dodržiavať pravidlo pri chôdzi v určenom útvare detí a i., aj prostredníctvom povelov poradových cvičení), (ďalej len „poradovosť“),
- prípravné, kondičné, koordinačné, kompenzačné, uvoľňovacie, vytrvalostné, obratnostné, relaxačné cvičenia,
- pohybové hry,
- rytmické hry a základy tanca,
- základy atletiky,
- turistika, resp. aj plávanie.

Na telesnej a športovej výchove sa využíva štandardné telocvičné náčinie, náradie a ďalšie vhodné pomôcky používané v bežnom edukačnom procese pri aplikácii programu TEACCH primerane k vývinovej úrovni žiaka.

Základné odporúčania

Pri vyučovaní telesnej a športovej výchovy žiakov s AU alebo PVP s MP je dôležité:

- pri každej pohybovej aktivite mať pripravené vizuálne pomôcky na alternatívnu formu komunikácie,
- dopredu žiaka informovať o forme a priebehu pohybovej aktivity, pre neho zrozumiteľnou formou, s využitím alternatívnej formy komunikácie,
- komunikovať prostredníctvom vizuálnych prostriedkov počas celej doby trvania pohybovej aktivity,

- umiestniť pomôcky potrebné k vykonaniu pohybových aktivít v poradí, v ktorom po sebe nasledujú jednotlivé aktivity alebo ich zložky,
- priestor upraviť takým spôsobom, aby vizuálne dostatočne informoval žiaka o procese pohybovej aktivity,
- mať pre žiaka zabezpečené súčasne s verbálnym promptom (frontálne) aj poskytnutie fyzického promptu zozadu, ak si nedokáže osvojiť aktivitu pomocou napodobňovania, – použiť aj vonkajšie motivačné činitele (individuálne, primárneho alebo sekundárneho charakteru), ak pohybová aktivita pre žiaka nie je zdrojom radosti,
- pred vypracovaním individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu na vyučovanie predmetu telesná a športová výchova zmapovať vývinovú úroveň žiaka v nasledovných oblastiach:
 - a) napodobňovanie,
 - b) receptívna zložka reči,
 - c) kooperácia,
 - d) prijímanie frontálnych inštrukcií,
 - e) úroveň spolupráce v skupine,
- na základe získaných výsledkov určiť formu vyučovania, ktorou môžu byť nasledujúce alternatívy:
 - a) výhradne individuálny prístup, t. j. 1 učiteľ a 1 žiak,
 - b) skupinový prístup - frontálne učenie niekoľkých žiakov súčasne s tým istým počtom učiteľov, aby mal každý žiak poskytovaný fyzický prompt,
 - c) skupinový prístup, keď je žiak schopný napodobňovať a pri frontálnom učení kooperuje s učiteľom - 1 učiteľ učí max. 4 žiakov,
- vytvárať také edukačné situácie, kde sa žiaci nemusia nutne deliť medzi sebou s pomôckami a pri ktorých môže byť rešpektovaná znížená až nemožná schopnosť kooperácie, ktorú možno budovať alebo zvyšovať len po veľmi malých krokoch.

Odporúčané základné aktivity pri individuálnom rozvíjaní

Kontaktné hry – fyzický kontakt medzi žiakom a učiteľom, podmienený iniciovaním vytvorenia očného kontaktu medzi žiakom a učiteľom.

Zrkadlo – na spontánne pohybové, vokalizačné prejavy žiaka učiteľ reaguje ich napodobňovaním.

Imitácia – napodobňovanie pohybu učiteľa - vedľa seba, za sebou a vo frontálnej polohe; imitácia pohybu s výmenou rolí; imitácia pohybu s výmenou rolí v určitom rytme, tempe a meniacej sa dynamike.

Odporúčané základné aktivity pri skupinovom rozvíjaní

Odovzdávanie – vytvorením očného kontaktu, v prípade verbalizujúceho žiaka aj oslovením spolužiaka, navodiť vykonanie pohybu, motorického prejavu.

Opakovanie (memoria) – žiak zopakuje predvedený pohyb. Hra, aktivita sa ukončí vtedy, keď pri nej príde na rad každý žiak.

Duet – učiteľ prezentuje jednoduchú následnosť pohybov a žiak, s ktorým nadviaže očný kontakt, napodobňuje pohyby učiteľa (spolu s učiteľom vykonávajú túto aktivitu) a rytmus jeho pohybu.

Poznámky a dôležité upozornenia

Iniciátorom každej aktivity v úvode je učiteľ.

Pred začatím skupinovej aktivity musia byť žiaci rozvíjaní individuálne.

Pri skupinových aktivitách treba vytvoriť homogénnu skupinu z hľadiska schopností zúčastnených žiakov.

Jeden učiteľ môže rozvíjať maximálne štyroch žiakov, v prípade potreby sa využíva pomoc ďalšej osoby (asistenta učiteľa alebo inej osoby), ktorý je na hodine spravidla vždy prítomný. Relaxačné cvičenia zaraďujeme na záver telovýchovných aktivít.

Pred vypracovaním individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu predmetu telesná a športová výchova je nevyhnutné preštudovať si celý obsah vzdelávania, nakoľko na základe

individuálnych osobitostí žiaka s AU alebo PVP s MP je možné prispôbovať aplikáciu niektorých prvkov či postupov uvedených pri iných ročníkoch a úrovniach.

Teoretické rozpracovanie postupnosti krokov pri jednotlivých činnostiach pre menej skúsených pedagógov z práce so žiakmi s AU alebo PVP s MP musí vychádzať z praxe.

V telesnej a športovej výchove žiakov s AU alebo PVP s MP je možné primerane využiť telesné cvičenia a pohybové aktivity uvádzané v odbornej literatúre venovanej zdravotnej telesnej výchove (telesnej výchove pre deti/žiacov so zdravotným oslabením).

2. Proces vyučovania predmetu telesná a športová výchova sa bude realizovať na hodinách Telesnej a športovej výchovy 2 hodín týždenne, 78 hodín ročne.

1.úroveň

V úvode rozvíjania žiaka s AU alebo PVP s MP sa pri vyučovaní vyučovacieho predmetu telesná a športová výchova uplatňuje individuálny prístup, v diáde učiteľ – žiak.

Podľa potreby je prítomný aj ďalší učiteľ, ktorý žiakovi poskytuje fyzický prompt – poskytuje mu pomoc zozadu, pričom stále stojí za jeho chrbtom.

Z dôvodu príznakov v správaní sa žiakov, typických pre autizmus, sa aj v telesnej a športovej výchove využívajú predovšetkým primárne motivačné činitele.

Pri realizácii každej aktivity sa veľký dôraz kladie na rozvoj predverbálnej vývinovej úrovne.

2. úroveň

V úvode rozvíjania a vyučovania predmetu telesná výchova sa preferuje individuálny prístup, v diáde učiteľ – žiak.

Podľa potreby je prítomný aj ďalší učiteľ, ktorý žiakovi poskytuje fyzický prompt za jeho chrbtom. Využívajú sa predovšetkým primárne motivačné činitele.

Pri realizácii každej aktivity sa veľký dôraz kladie na rozvoj preverbálnej vývinovej úrovne.

3. úroveň

Aktivity sa zameriavajú na upevňovanie zručností, ktoré žiak ovláda, na ich rozvíjanie a zdokonaľovanie. Zdôrazňuje sa spolupráca s učiteľom, len s občasnou krátkou kooperáciou so spolužiakom (3-5 min).

Počas telesnej a športovej výchovy sa uplatňujú frontálne inštrukcie s podporou fyzického promptu – jeden učiteľ dáva inštrukčnú, druhý pedagóg je pripravený poskytnúť zozadu fyzický prompt žiakom, ktorí ho potrebujú na vykonanie činnosti.

Telovýchovné aktivity sa organizujú s účasťou ďalšieho žiaka spolu so svojím učiteľom. Aktivity majú imitačný a kooperačný charakter, spoločné pohybové aktivity sa nacvičujú pomocou nácviku napodobňovania, postupne sa pristupuje k učeniu poradovosti.

3. Ciele a obsah vzdelávania

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Utvárať základné sociálne interakcie prostredníctvom pohybu,
- eliminovať stereotypné a repetitívne prejavy v správaní a pohyboch,
- budovať funkčný spôsob komunikácie s učiteľom vo vzťahu k pohybovým aktivitám,
- zlepšovať úroveň preverbálnych prejavov,
- rozvíjať verbálne prejavy,
- prijímať fyzický kontakt,
- budovať základy kooperácie, sebakontroly, prijímania a uplatňovania pravidiel,
- dosiahnuť akceptovanie poradovosti s fyzickým promptom,
- uvedomenie si vlastného tela vo vzťahu k inštrukčným k pohybu,
- vyjadriť potrebu ísť na WC pri pohybovej aktivite.

OBSAH

V krátkej riadenej interakcii s učiteľom v rozsahu 3 až 10 minút sa nacvičuje:

- uchopenie predmetu, pustenie predmetu,
- chytanie predmetov celou rukou (nielen dlaňou, ale aj prstami),
- zdvihnutie predmetu palcom a ukazovákom,
- uchopenie, ukladanie, prekladanie predmetov oboma rukami,
- prenášanie predmetu (hračky) počas chôdze na určené miesto,
- ťahanie predmetu (hračky) počas chôdze,
- chôdza k stanovenej méte,
- beh k stanovenej méte.

Sezónne činnosti

Hry na snehu.

Nácvik chôdze po klzkej ploche.

Sánkovanie sa na miernom svahu.

V jarnom a v letnom období krátka turistika, vychádzky.

Plávanie.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvoj sociálnych zručností a komunikačnej schopnosti v aktívnej interakcii s prostredím pri pohybových aktivitách pri preferencii dospelých pred rovesníkmi,
- rozvoj expresívnej zložky reči prostredníctvom vizualizovania jednotlivých pohybových aktivít,
- rozvoj preverbálnych schopností, dosiahnutie funkčného používania komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- prijatie fyzického kontaktu,
- prijatie pravidiel, kooperácie,
- vytvorenie sebakontroly,
- udržanie rovnováhy pri cvičení,
- dosiahnutie koordinovaných pohybov pri jednoduchých cvikoch,
- učenie poradovosti, sociálneho porozumenia, rozvoj senzomotorických schopností, uvedomenie si vlastného tela, rozvoj lateralít, rozvoj jemnej a hrubej motoriky, rozvoj pohybovej koordinácie, rozvoj koordinácie oko – ruka, rozvoj pozornosti, pamäti, myslenia, vnímania.

OBSAH

Pri krátkych pohybových interakciách so žiakom v rozsahu 10 až 15 minút orientovaných na uvedomovanie si telesnej schémy a rozvíjanie koordinácie pohybov uplatňujeme:

- riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít, resp. rolové hry, kontaktné hry, zrkadlo.

Na rozvoj rovnováhy a koordinácie pohybov:

- lozenie po vizualizovanej trase napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s jeho fyzickým promptom,
- pochodovanie po vizualizovanej trase napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s jeho fyzickým promptom,
- indiánsky skok napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s fyzickým promptom, – kráčanie v podrepe napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s fyzickým promptom.

Sezónne činnosti v zimnom období:

- hry na snehu,
- nácvik chôdze po klzkej ploche,
- sánkovanie sa na miernom svahu,
- v jarnom a v letnom období turistika,
- podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období plávanie.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Komunikácia k výchove a upevňovaniu základných hygienických potrieb v súvislosti s telesnou výchovou,
- rozvoj preverbálnych schopností,
- funkčné používanie komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- prijatie fyzického kontaktu,
- prijatie stanovených pravidiel,
- kooperácia s učiteľom a ďalším žiakom,
- vytvorenie sebakontroly,
- prispôsobenie sa požiadavkám skupiny,
- uvedomenie si vlastného tela v súvislosti s telovýchovnými aktivitami,
- rozvoj koordinácie oko - ruka.

OBSAH

Podávanie lopty učiteľovi (1-3 min), podávanie lopty spolužiakovi (1-3 min).

Kontaktné hry, zrkadlo.

Sezónne činnosti v zimnom období – hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období aj plávanie.

Pri pohybových aktivitách sa využívajú:

- hry orientované na kooperáciu s učiteľom,
- hry orientované na koordináciu pohybov končatín napodobňovaním učiteľa alebo s pomocou jeho fyzického promptu,
- hry orientované na kooperačné aktivity s učiteľom a tolerovanie súčasnej aktivity spolužiaka a jeho učiteľa,
- hry zamerané na rozvoj rovnováhy, laterality, napr. one brain cvičenia,
- hry zamerané na telesnú schému – hlava, krk, chrbát, ramená, kolená, chodidlá – vo frontálnom učebnom procese, s prípadným fyzickým promptom.

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútný systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.